

Tiedätkö mä kannan huolta tästä, mitä sä itse ajattelet?

Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen osana

Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmien ehkäisevää työtä

Heidi Salminiitty

Opinnäytetyö kevät 2011

Diakonia ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpään toimipiste

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi(AMK)+Diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Heidi Salminiitty. ”Tiedätkö mä kannan huolta tästä, mitä sä itse ajattelet?” Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen osana Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmien ehkäisevää työtä: Järvenpää, kevät 2011, 71 s., 2 liitettä.

Diakonia ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalian koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Tämä opinnäytetyö on osa valtakunnallista Diakonia ammattikorkeakoulun hallinnoimaa To Care, To Dare, To Share- hanketta, jonka tavoitteena on luoda toimintakäytänteitä. Näillä toimintakäytänteillä tiedostetaan ja tunnistetaan opiskelijan syrjäytymisriskit, puututaan varhain ongelmiin, tuetaan opiskelijoita ja saatetaan tarvittaessa kunnallisten palvelujen piiriin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmien varhaista puuttumista ja huolen puheeksiottamisen käytäntöjä, joita CDS projekti voisi hyödyntää kehittäessään syrjäytymisen ehkäisyä.

Tutkimus selvitti, miten Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmän työntekijät kokevat varhaisen puuttumisen auttavan opiskelijoihin liittyviin huoliin. Lisäksi selvitettiin mitä mahdollisuuksia, valmiuksia ja haasteita huoliin puuttumiseen liittyy. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää, miltä huolen puheeksiottaminen näyttää varhaisen puuttumisen menetelmänä ja osana opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenten työtä.

Tutkimus oli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimus toteutettiin Diak Etelän toimipisteissä; Kauniaisissa, Helsingissä ja Järvenpäässä. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaa Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmän jäsentä.

Tutkimuksen keskeiset tulokset osoittivat, että opiskelijan hyvinvointi sekä huoliin puuttuminen varhaisessa vaiheessa koetaan tärkeiksi. Varhaisen puuttumisen tarpeet ovat lisääntyneet samalla kun opiskelijamäärät ja huolet ovat lisääntyneet. Yhteinen linjaus ja toimintamalli nähdään opiskeluhuvinvointiryhmässä tärkeänä osana ehkäisevää toimintaa. Huolen puheeksi ottamisen haasteet liittyvät suurilta osin kiireeseen, joka taas vaikuttaa vuorovaikutussuhteen luomiseen, työssä jaksamiseen sekä huolten havaitsemiseen. Tulokset osoittivat myös, että huolen puheeksiottaminen voi aloittaa opiskelijassa sekä ohjaussuhteessa myönteisen prosessin, joka parhaimmillaan voi auttaa opiskelijaa pääsemään yli huolistaan. Opiskelijan huoli voi olla myös vaikeasti käsiteltävissä, jolloin tavoitteeseen päästään pidemmän työskentelyn kautta. Tavoitteena on yhteistyö ja yhteinen ymmärrys, johon päästään opiskelijan rinnalla kulkien.

Asiasanat: Syrjäytyminen, varhainen puuttuminen, opiskelijahuolto, huolen puheeksiotto, välittäminen ja kristillinen lähimmäisrakkaus.

ABSTRACT

ABSTRACT

Heidi Salminiitty. ” I worry about this, what do you think about it?” Early intervention and bringing up one’s worries as a preventive method in Diak South students’ welfare groups. 71p. 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services,

Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis is a part of a nationwide project called To Care, To Dare, To Share and it is managed by Diaconia University of Applied Sciences. The aim with the project is to create actions for preventing university students’ exclusion. These actions are supposed to recognise university students’ risks to be excluded. The aim of this thesis was to study the work of Diak South students’ welfare groups in early intervention and bringing up one’s worries.

This thesis studied how Diak South welfare workers experience early intervention in their work. It also studied what possibilities, readiness and challenges are involved in early intervention. The aim was also to study how bringing up one’s worries looks like as an intervention method.

The study is qualitative and the material was collected using semistructured theme interviews. The study was carried out in Diak South: Järvenpää, Kauniainen and Helsinki. Eight members of students’ welfare group were interviewed for the study. The research material consists of these interviews.

The results of the study showed that the students’ welfare group considers that it is important to intervene in students’ worries at an early stage. Student population and problems have also gotten bigger. The students’ welfare group considers that co-operation together and common principles would help early intervention, The biggest challenge is the hurry that has an effect on building an interactive relationship with a student and noticing problems. The process after bringing up one’s worries can help the student to cope with the problem. In some cases the process can take a longer time to handle. The aim is to co-operate and build an understanding, to care and walk by the student.

Keywords: Exclusion, early intervention, student welfare, bringing up one’s worries
Christian neighbourly love

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 SYRJÄYTYMINEN	8
2.1 Syrjäytymisen ehkäisy	9
2.1.2 Ehkäisevän työn lähtökohdat sosiaali-alalla	10
2.1.3 Diak Etelän opiskelijahyvinvoinnin tukeminen	11
3. SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY KIRKON DIAKONIATYÖSSÄ	13
3.1 Sosiaalinen diakoniatyö	14
3.2 Sielunhoito	15
4 VARHAINEN PUUTTUMINEN	16
4.1 Varhainen puuttuminen prosessina	17
4.2 Miten tunnistaa varhaisen tuen tarpeen?	19
4.5. Varhainen puuttuminen Diak Etelässä	20
5 HUOLEN PUHEEKSIOTTAMINEN	22
5.1 Käsitteitä liittyen huolen puheeksi ottoon	23
5.1.1 Dialogisuus	26
5.1.2 Tuki ja kontrolli	27
5.2 Varhaisen puuttumisen etiikkaa	28
6 TUTKIMUSPROSESSI	30
6.1 Tutkimuskysymys	30
6.2 Aineiston keruu ja analyysi	31
6.3 Tutkimuksen luotettavuus	34
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
7.1 Syrjäytymisen ehkäisy	36
7.2 Varhainen puuttuminen	38
7.3 Prosessi alkaa puuttumisella	40
7.3.1 Huolen puheeksi otto	41
7.3.2 Huolen puheeksiottaminen työmenetelmänä	43
7.4 Miten opiskelija tilanne muuttuu?	46
7.5 Haasteet	49
7.5.1 Valmiudet ja mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen?	53
7.5.2 Kehittämistarpeita	55
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	57

8.1 Huolen puheeksiottaminen varhaisen puuttumisen menetelmänä	59
8.2 Huolen puheeksiottaminen työmenetelmänä	60
8.3 Oma ammatillinen kasvuni	62
LÄHTEET.....	65
LIITTEET	69

1 JOHDANTO

Tutkimukseni päätavoitteena on selvittää ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisyä. Viime vuosina on puhuttu paljon erilaisista ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä ja mahdollisista syrjäytymisriskeistä. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisy on Kauhajoen ja Jokelan traagisten koulusurmien jälkeen ollut ajankohtainen keskustelunaihe sekä ammattikorkeakouluissa että julkisuudessa. Opiskelujen aikana hyvin monenlaiset tekijät voivat aiheuttaa opiskelijalle kuormitusta ja haasteita hyvinvoinnille. Opiskeleminen voi hankaloitua kun elämänhallinta on vaikeaa. Riskinä on, että opiskelija voi jäädä huoliensa kanssa yksin, kenties lopettaa opintonsa ja äärimmillään jopa syrjäytyä. Näitä syrjäytymiseen liittyviä riskejä ovat esimerkiksi huono opiskelumenestys, masennus, uupuminen, päihteiden käyttö tai yksinäisyys.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin huolestuttavasta tilasta on noussut tarve löytää keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn, mikä on tavoitteena myös valtakunnallisessa Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoimassa To Care, To Dare, To Share- kehittämishankkeessa. Projektin päämääränä on tukea sekä suomalaisten että ulkomaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia. Kiinnostuin minulle tarjotusta aiheesta saada lisää tietoa varhaisesta puuttumisesta ja huolten puheeksi otosta, jota To Care, To Dare, To Share -hanke voisi hyödyntää kehittäessään syrjäytymisen ehkäisyä sekä luodessaan toimintakäytäntöjä puuttua varhain ammattikorkeakouluopiskelijoiden ongelmiin.

Opinnäytetyön teoriaosassa tarkastelen ensin sosiaali- ja diakoniatyön viitekehyksestä syrjäytymistä ja sen ehkäisyä yleisellä tasolla sekä myös ammattikorkeakouluympäristössä. Tästä jatkan opiskelijahyvinvointiin sekä varhaiseen puuttumiseen. Esitän myös Esa Erikssonin ja Tom Erik Arnkilin huolen puheeksi ottamisen menetelmän sekä keskeiset käsitteet. Varhaiseen puuttumiseen liittyy vastuunottoa, joten on oleellista tässä työssä ottaa eettinen kanta esiin. Tutkimusprosessi kertoo miten ja millä tavalla olen aineistoni kerännyt ja analysoinut. Tutkimustulokset olen luokitellut teorian ja tutkimusongelmien mukaan. Lopuksi esitän johtopäätökset ja oman ammatillisen pohdintani.

Tutkimus oli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua teema-astattelua. Tutkimukseni otannan rajasin Diakonia-ammattikorkeakoulu etelän toimipisteiden opiskeluhuvinvointiryhmään. Tutkimuskysymyksilläni pyrin saamaan tietoa siitä, miten Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskeluhuvinvointiryhmän työntekijät kokevat varhaisen puuttumisen opiskelijoihin liittyviin huoliin. Mitä mahdollisuuksia, valmiuksia ja haasteita huoliin puuttumiseen liittyy? Miten huolen puheeksiottaminen näyttäytyy varhaisen puuttumisen menetelmänä ja osana opiskelijahuoltoryhmän jäsenten työtä? Tutkimus toteutettiin Diak Etelän toimipisteissä Kauniaisissa, Helsingissä ja Järvenpäässä syksyllä 2010.

Varhaista puuttumista on paljon painotettu varhaiskasvatuksessa. Minua kiinnosti tietää miten varhainen puuttuminen ja puheeksiottaminen näyttäytyy ammattikorkeakouluopinnoissa kun kohderyhmänä ovat nuoret ja aikuiset. Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen ammattikorkeakoulussa on ajankohtainen. Omaa ammatillista kehittymistä varten on oleellista oppia tuntemaan tapoja, jotka auttavat alentamaan varhaisen puuttumisen kynnystä. Aihetta on sivuttu aikaisemmissa tutkimuksissa, jotka käsittelevät muun muassa ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia. Toivon saavani tämän opinnäytetyön kautta tietoa ja varmuutta omaan tulevaan sosionomin ja diakonin ammattiin, sillä mielestäni jokaisessa työtehtävässä, ikää katsomatta, on tärkeää tunnistaa syrjäytymisen riskit sekä osata rohkeasti puuttua huoliin.

2 SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytyminen on saanut nykyisin osakseen yhä kasvavaa huomioita. Syrjäytymisen käsite on laaja ja sekoittunut muihin sitä lähellä oleviin käsitteisiin, kuten marginalisaatio, alaluokkaistuminen, köyhyys ja huono-osaisuus. Jos syrjäytyneisyyttä tarkastellaan yksilötasolla, syrjäytyminen on syytä määritellä huono-osaistumisen prosessiksi. Marginalisaatio taas on syrjäytymistä moniulotteisempi ja myönteisempi ilmaus. Se on valtavirran ulkopuolella olemista, johon voi, mutta ei välttämättä liity huono-osaisuutta. Marginaalisuus ei ole huonommuutta tai vajaavaisuutta, vaan ennen muuta erilaisuutta vallitsevaan ja normaaliin valtavirtaan nähden. (Veijola 2005, 21, Juhila 2006, 104.)

Syrjäytymiskeskustelua on käyty kolmella eri tasolla. Ilmiötä on tarkasteltu yhteiskunnan, sosiaalisten ryhmien ja yksilön näkökulmista. Tavallisesti aihetta lähestytään joko sosiaalisten ryhmien kautta tai yksilötasolla. Sosiaalisten ryhmien tasolla syrjäytymistä lähestytään usein vaikeuksissa olevien ihmisryhmien, esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien asiana. Kun syrjäytymistä tarkastellaan yksilötasolla, viitataan yksittäisen ihmisen sosiaalisiin ongelmiin ja niiden kasautumiseen. Voidaan puhua myös yksilöiden moniongelmallisuudesta ja huono-osaisuudesta. Syrjäytyminen on katsottu ilmenevän silloin eri ulottuvuuksissa: esimerkiksi syrjäytymisenä työstä, sosiaalista suhteista tai koulutuksesta. Mitä useammassa ulottuvuuksissa yksilöllä on ongelmia, sitä syrjäytyneempi hänen on katsottu olevan. Kyse on yksinkertaisesti ulkoisten rajoitusten aiheuttamasta yksilöllisten toimintamahdollisuuksien kaventumisesta. (Veijola 2005, 21.)

Veijola (2005, 21.) esittää Opetusministeriön julkaisussa kaksi ehtoa, jolloin varsinainen syrjäytymisen ongelma syntyy.

1. Ensimmäisenä kysymykseen tulevat yksilön elämänhallinnan kadottaminen ja siihen liittyvä vieraantumisen kokemus sekä ulosajautuminen keskeisiltä yhteiskunnallisilta foorumeilta. Syrjäytymistä voidaan pitää varsin onnistuneena käsitteenä, kun käsitettä käytetään kuvattaessa subjektiivista kokemusta ja ulosajautumista keskeisiltä yhteiskunnallisista kentiltä esimerkiksi koulutuksesta, työmarkkinoilta, sosiaalista suhteista.

2. Toiseksi edellytetään, että on olemassa yksilön ja valtakulttuurin välinen ristiriita. Syrjäytyminen merkitsee ehdon mukaan ristiriitaa yksilön ja yhteiskunnan normijärjestelmän välillä.

Raunio (2006, 39.) toteaa kirjassaan että hyvinvoinnin ongelma määrittyy yksilökohtaisesti. Ihmiset syrjäytyvät erikseen, yksilöinä. Silloinkin kun syrjäytyminen koskee suurempia ryhmiä, koetaan syrjäytyminen yksilöllisenä ongelmana. Syrjäytymisen sanassa on kielteinen kaiku, minkä takia ihmiset eivät halua määritellä itseään syrjäytyneiksi. Sen ympärille on vaikea rakentaa positiivista identiteettiä ja yhteistä toimintaa. (Raunio 2006, 39–40.)

2.1 Syrjäytymisen ehkäisy

Yksi tutkimuskysymyksistäni oli selvittää Diakonia ammattikorkeakoulun etelän toimipisteiden opiskeluhyvinvointiryhmän kokemuksia puuttumisesta varhain opiskelijoiden huoliin. Diakonia ammattikorkeakoulun opiskelijat on hyvin heterogeeninen ryhmä, jossa näkyy eri ikäryhmiä nuorista aikuisista aikuisopiskelijoihin. Opiskeluaika ammattikorkeakoulussa on parhaimmillaan omaa ammattitaitoa sekä henkistä kasvua kehittävää. Elämänvaiheet vaihtelevat opiskelijoilla, osa kamppailee opiskelun ja perhe-elämän välillä, kun taas nuoremmat omassa elämäkaarivaiheessa valmistautuvat koulutuksella työ- ja perhe-elämään. Opiskelu on osa elämää ja sen aikana saattaa tulla monenlaisia huolia, jotka kasaantuneina voivat kuormittaa opiskelijan motivaatiota ja opiskelua. Opiskelijan syrjäytymiseen voi johtaa esimerkiksi huono opintomenestys, masennus, uupuminen, päihteiden käyttö tai yksinäisyys. Ovatko ammattikorkeakouluopiskelijat aivan oma syrjäytymisvaarassa oleva ryhmänsä vai luetteloidaanko he joko aikuisväestön ongelmapiiriin, nuoriin vai ihan omaan ryhmäänsä?

Juhilan (2006, 55–56) mukaan syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien ja alueiden luettelointi on täydentyvä ja tarkentuva prosessi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa otetaan esiin ja tutkimuksessa otetaan tutkimuskohteiksi uusia ryhmiä, joiden syrjäytymisestä tulisi olla huolissaan. Aikaisemmat syrjäytymispuheet ovat olleet keskittyneitä aikuisväestön ongelmallisimpiin ryhmiin, mutta viime vuosina lapset ja nuoret ovat saaneet enemmän huomiota syrjäytymisestä puhuttaessa. (Juhila 2006, 55–56.)

Raunio (2006, 32) esittää Anna-Liisa Lämsän (1998) jäsenyyksen syrjäytymisen etene-
misen eri vaiheista: karsiutujat, syrjäytymisvaarassa olevat, syrjäytyjiksi tai täydellisesti
syrjäytyneiksi (Raunio 2006,32).

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisy on Jokelan ja Kauhajoen
kouluampumisten jälkeen ollut ajankohtainen keskustelunaihe ammattikorkeakouluissa
sekä julkisuudessa. On puhuttu paljon erilaisista opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvistä
tekijöistä ja mahdollisista syrjäytymisriskeistä. Sami Paananen (2009, 37) mukaan nämä
traagiset tapahtumat ovat opettaneet sen, että yhteisöllisyyden lisääminen ja ennaltaeh-
käisevän toiminnan toteutusta olisi entistä enemmän korostettava. Hän toteaa myös, että
ennaltaehkäisevään toimintaan panostaminen tänä päivänä säästää sekä rahaa että ih-
mishenkiä. Paananen kehottaakin pohtia valtakunnallisella tasolla, voisiko toimijoille
luoda yhtenäisen pohjan kriisitilanteissa toimimista varten Suunnitelmat antavat jo en-
naltaehkäisevässä mielessä turvallisuuden tunteen sellaisia tilanteita varten, joihin voi
yllättäen joutua. Nämä suunnitelmat tulisi liikkua konkreettisella tasolla, riskien kartoi-
tuksen, toimintamallien ja ohjeistuksien suhteen. (Paananen 2009, 37.)

2.1.2 Ehkäisevän työn lähtökohdat sosiaali-alalla

Sosiaalityössä puhutaan paljon ongelmien estämisestä ennakolta ja varhaisesta puuttu-
misesta. Puuttuminen ajankohtaistuu yleensä siinä vaiheessa, kun hyvinvoinnin ongel-
mat ovat jo kasautuneet ja syrjäytyminen tai vakava syrjäytymisen riski on yksilölle
todellisuutta. (Raunio 2006, 28.) Koska syrjäytymispuheessa painottuu riskinäkökulma,
yhteiskuntapolitiikan tehtäväksi määritellään näiden ihmisten elämäntilanteisiin liittyvi-
en riskien ennaltaehkäiseminen. Ensisijaisena toimenpiteenä Juhila näkee ihmisten arki-
elämän rakenteiden tukemisen ja vasta toissijaisesti sen jälkeen erityiset toimenpiteet.
Sosiaalialalla työskentelevillä on tässä yhteiskuntapoliittisessa tehtävässä oma erityis-
roolinsa. Heidän pitäisi kyetä tunnistamaan riskit ennakoivasti, tarttua tilanteisiin sil-
loin, kun syrjäytyminen tai ainakin pahin syrjäytymiskierre on vielä estettävissä, eli
puuttua niin sanotussa syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten elämään. (Juhila 2006, 56–
57.)

Sosiaalialalla työskentelevällä on oltava ihmissuhdetyön ammattitaito. Se näkyy kykyinä
ymmärtää ja myötäelää toisen ihmisen kokemuksia siten, että se välittyy myös asioista

kertovalle ihmiselle. (Särkelä 2001, 38.) Särkelän mukaan asiakkaan haastattelussa välittäminen ilmenee työntekijän tavassa olla läsnä: eleissä, ilmeissä, katsekontaktissa, äänensävyissä, siinä, miten hän jakaa asiakkaansa kokemuksia. Olennaista ei ole vain se, mitä tehdään tai sanotaan. Tässä ilmenee työntekijän todellinen halu sekä tahto auttaa asiakastaan, ja asiakkaan arvostaminen ja kunnioittaminen. Se kertoo työntekijän motivaatiosta, joka usein on työskentelyn etenemisen kannalta olennaisempi kuin asiakkaan motivaatio. Motivoitunut työntekijä motivoi ja innostunut työntekijä taas innostaa asiakkaansa. Jos työntekijä tekee oikein asiat ja sanoo oikeat sanat, mutta ylimielisesti ja asiakasta väheksyen, työskentely tuskin voi olla hedelmällistä. Välittävällä suhtautumisella on tunneperäisesti korjaava arvo asiakkaalle, joka ei ole saanut osakseen välittämistä ja ymmärrystä. (Särkelä 2001, 38–39.)

2.1.3 Diak Etelän opiskelijahyvinvoinnin tukeminen

Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen perustuu Diakin arvopohjaan. Diakonia-ammattikorkeakoulun perusarvoja ovat kristillinen lähimmäisenrakkaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoin vuorovaikutus ja toiminnan vaikuttavuus. (Diakonia ammattikorkeakoulu ia.) Opiskelijan kokonaisvaltainen hyvinvoinnin tukeminen näkyy Diakonia-ammattikorkeakoulun etelän toimipisteiden opiskeluhuvinvointiryhmien kokoonpanossa, jossa toimivat esimerkiksi psykososiaalisista palveluista vastaava (esimerkiksi kuraattori, psykologi, diakoni tai pappi.), terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja sekä opettajaedustaja. (Marttila & Häkkinen 2008, 76.) Tämän opinnäytetyön tutkimuksen alussa käytettiin vielä nimeä opiskelijahuoltoryhmä, jonka lyhenne on OHO-ryhmä. Nimi tulee muuttumaan opiskeluhuvinvointiryhmäksi ja se otetaan vakituiseen käyttöön Diakonia ammattikorkeakoulussa syksyllä 2011.

Diakonia ammattikorkeakoulun kaikissa toimipaikoissa toimii opiskeluhuvinvointiryhmä. Opiskeluhuvinvointiryhmän tavoitteena on edistää opiskelijan hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia ja sen ylläpitämistä. Sen toiminta on ennaltaehkäisevää, ohjaavaa tukemista sekä asennevaikuttamista. (Marttila & Häkkinen 2008, 76.)

Opiskeluhuvinvointiryhmän toiminnalla pyritään luottamuksellisesti tukemaan ja auttamaan opiskelijaa jaksamaan muuttuvissa elämäntilanteissa sekä löytämään kulloinkin

paras mahdollinen ratkaisu opiskelijan voimavarat huomioiden. Opiskelijälähtöisyys on olennainen asia, eli opiskelija jonka asioita käsitellään, on aina läsnä. Opiskeluhyvinvointiryhmän keskeisimmät työmenetelmät ovat yhteiset palaverit, opiskelijan tukipalveluihin liittyvien asioiden valmisteleminen sekä opiskeluhyvinvointiryhmän toiminnasta tiedottaminen. (Marttila & Häkkinen 2008, 21, 76.)

Työnjako opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenillä on hyvin selkeä. Kuraattori toimii psykososiaalisten palveluiden asiantuntijaa ja tilanteen kartoittajana, joka ohjaa opiskelijan asiantuntijapalveluihin. Hän voi tarpeen mukaan tarjota opiskelijalle yksilöllistä keskusteluapua. Opinto-ohjaaja edustaa opintojen kokonaissuunnittelun asiantuntemusta ja keskittyy lähinnä koko opintopolun suunnitteluun liittyvien ongelmatilanteiden hallintaan. Opettajaedustaja edustaa työryhmässä opettajakunnan asiantuntemusta ja keskittyy lähinnä opintokokonaisuustason kysymyksiin liittyvien ongelmatilanteiden hallintaan. Terveystenhoitaja toimii ryhmässä terveyden edistämisen ja terveydenhuoltopalveluiden asiantuntijana. (Marttila & Häkkinen 2008,92–93.) Kampuspapin työhön kuuluu luottamukselliset keskustelut esimerkiksi henkilökohtaisista ongelmista, jaksamisesta, opiskeluun liittyvistä asioista tai uskonnollisista ja hengellisistä asioista. (Vopa opiskelijaintranet, Diakonia ammattikorkeakoulu ia)

Diak Etelän toimipisteissä, Helsingissä, Järvenpäässä ja Kauniaisissa toimivat opiskeluhuvinvointiryhmät toimivat hyvin erilaisilla kokoonpanoilla. Helsingissä toimivat kuraattori, kolme opinto-ohjaajaa, terveydenhoitaja ja opettajajäsen. Järvenpäässä toimivat kuraattori, kaksi opinto-ohjaajaa, terveydenhoitaja ja koulutusjohtaja, To Care To Dare To Share- hankeen seutukoordinaattori ja kampuspappi. Kauniaisissa opiskeluhyvinvointiryhmä koostuu kuraattorista, opinto-ohjaajasta, opettajajäsenestä, kampuspapista, kahdesta terveydenhoitajasta sekä asuntolaohjaajasta. (Diakonia ammattikorkeakoulu ia.)

3. SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY KIRKON DIAKONIATYÖSSÄ

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua. Se toteutuu ihmisten vuorovaikutuksena ja kirkon elämää. Diakonian lähtökohtana on Jeesuksen esimerkki ja hänen opetuksensa. Jeesus kohtasi apua tarvitsevat, köyhät, sairaat ja syrjäytetyt, kuunteli heitä, paransi, auttoi ja julisti anteeksiannon sanomaa. (Helosvuori; Koskenvesa; Niemelä; Veikkola 2002, 114.)

Diakonia- ja yhteiskuntatyössä kirkko toteuttaa perustehtävänsä edistämällä kristilliseen uskoon perustuvan oikeudenmukaisuuden, osallisuuden ja lähimmäisrakkauden toteuttamista yksilöiden elämässä, yhteiskunnassa ja koko maailmassa. Avaintehtäviä on muun muassa tukea osallisuuden jakamista ja keskinäisen huolenpidon toteutumista. (Helosvuori ym. 2002, 123.)

Kirkon tulee olla mukana ehkäisemässä syrjäytymistä vahvistamalla lähiyhteisöjä ja niiden luontevaa huolenpitoa jäsenistään sekä tukemalla inhimilliseen vastuuseen ja omaehtoisuuteen perustuvien huolenpitojärjestelmien kehittämistä. Kokemus yhteisöön kuulumisesta tukee yksilön sisäistä eheyttä ja antaa hänelle merkityksen. Yhteisöt saattavat olla eheyttäviä ja antavat mahdollisuuden omaehtoiseen osallistumiseen. (Helosvuori ym. 2002, 126.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksen 2015 mukaan strategisessa suuntaviivauksessa ensimmäisessä kohdassa painotetaan auttamaan erityisesti niitä, joiden hätä on suurin:

Konkreettisesti tarkoituksena on vahvistaa etsivää työtä ja tutkivaa työtettä, jotta voi tunnistaa ja ennakoida avun tarpeet, edistää yhdenvertaisuutta ja torjua syrjintää sekä etsiä uusia toimintatapoja yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja liike-elämän kanssa (Keskushallinto- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. viitattu 1.2.2010). Roivaisen (2003, 27,33) mukaan käytäntöjen tasolla diakonian ja sosiaalityön välillä on enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja. Usein mielletäänkin diakonia kirkolliseksi sosiaalityöksi, jota toteuttavat sosiaalityön ammattilaiset. (Roivainen 2003, 27,33.)

3.1 Sosiaalinen diakoniatyö

Sosiaalinen diakoniatyö käsittää Gothónin (2010, 60) mukaan hädässä olevan ihmisen yksilöllistä ja välitöntä lähimmäisen rakkauteen perustuvaa auttamista, jolloin otetaan huomioon hänen fyysisenä, psyykkisenä, sosiaalisena ja hengellisenä kokonaisuutena. (Gothóni 2010, 60). Se palvelee koko ihmistä ja siihen liittyy sosiaalityön lailla ihmisen kunnioittaminen arvokkaana ja ainutkertaisena persoonana. Rinnallakulkeminen, kuunteleminen ja ihmisestä välittäminen kuvaavat lähimmäisrakkauden toteutumista diakoniatyössä. Diakonia on myös sosiaalisen tuen antamista, johon liittyy henkisen, emotionaalisen, tiedollisen, toiminnallisen ja aineellisen tuen antamista. (Aalto, Esko ja Virtaniemi 1997, 197.)

Diakoniatyössä asiakas kohdataan kokonaisvaltaisesti, jolloin hän voi puhua kaikista ongelmistaan. Asiakkaan ongelmat saattavat liittyä uskonnollisiin, terveydellisiin, mielenterveydellisiin, sosiaalisiin tai arjen käytäntöihin huoliin. Diakoniatyöntekijä antaa asiakkaalle tilaisuuden tulla kuuluksi ja purkaa ahdistusta. Hän kuuntelee, käyttää herkyyttään ja yrittää ymmärtää, mistä on kyse. Diakoniatyöntekijä ja asiakas voivat rukoilla yhdessä. Kun asiakkaan ahdistus on antanut tilaa toivolle, pystyy asiakas auttamaan itse itseään tai löytämään avun esimerkiksi kunnan tarjoamista palveluista. Diakoniatyöntekijä voi omalla asenteella luoda realistista uskoa selviytymiseen. Mikäli työntekijällä on aikaa ehkäisevään työhön, tilanteisiin voi puuttua varhaisessa vaiheessa. (Aalto ym. 1997, 196–198 ja Helin; Hiilamo & Jokela 2010, 66.)

Diakonian sisältö voidaan lyhimmillään luonnehtia kultaisen säännön etiikan konkretisoimaksi. Kultainen sääntö vaatii rakastamaan lähimmäistä ja ottamaan huomioon hänen tarpeensa. Tästä vaatimuksesta lähtevät diakonian ja kultaisen säännön perustavat eettiset näkökulmat: yhteys toiseen ihmiseen, asettuminen hänen asemaansa, kokonaisedun huomioon ottaminen ja kohtuulliseen elämään suostuminen. (Helosvuori ym. 2002, 61.)

Kultaisen säännön mukaan Ilkka Kantola (2001, 86–87) toteaa, että lähimmäisyys on välittämistä, jonka kohteena on toinen, kuka tahansa apua tarvitseva ihminen. Kantola jatkaa myös, että lähimmäisyyttä voi katsoa myös kristityn itsensä kannalta. Kertomus laupiaasta samarialaisesta on Jeesuksen puheenvuoro kirjanoppineen juutalaisen kysy-

mykseen, ”kuka on minun lähimmäiseni”. Kertomuksessa lähimmäinen on se, joka auttaa. Lähimmäisen rakkaus on sitä, että lähimmäinen rakastaa. (Kantola 2001, 86–87.)

3.2 Sielunhoito

Vuorovaikutusta voidaan perusteellisesti pitää kristillisen sielunhoidon toteuttamisen ja toteutumisen keskeisenä välineenä. Auttava vuorovaikutus on herkkä ja hienoviriteinen tapahtuma. Sielunhoitosuhdetta luotaessa on tärkeää muistaa, että kasvokkain on kaksi toisilleen tuntematonta ihmistä, joilla on omat taustansa ja kehityskaarensa jonka pohjalta tunne-elämä sekä ajattelu ja toimintamalli ovat muotoutuneet. Kohtaamisen perustana toimii kunnioittava ja arvostava kohtelu. Luottamus voi rakentua kun asiakkaalla on tunne, että työntekijä paneutuu hänen asioihinsa ja ottaa hänet vakavasti. (Aalto ym. 1997, 274, 280 ja Helin ym. 2010, 68.)

Sielunhoidossa on olennaista sielunhoitajan ja keskustelukumppanin elävä keskinäinen ymmärtämys ja se mikä heidän välillä todellistuu. Sielunhoito perustuu Jeesuksen esittämään kristillisen sielunhoidon perusajatukseen: ”Missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen heidän keskellään.” (Matt. 18:20). Raamatussa ihmiselle esitettyjen kysymysten työstäminen toteutuu sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa usko ja rakkaus todellistavat läsnä olevan Kristuksen armoa ja anteeksiantoa. Hengellinen pohdinta ja tuki ovat vahvistavia tekijöitä asiakasprosessissa. Hengellinen tuki voi vahvistaa asiakkaan uskoa ja luottamusta Jumalaan. Diakoniatyöntekijällä on taitoja kohdata asiakkaan epävarmuutta sekä uskonnollista pohdintaa (Aalto ym. 1997, 284 ja Helin ym. 2010, 70.)

Sielunhoito on prosessi. Rinnalla kulkeminen on diakoniatyössä paljon käytetty ilmaisu sille tavalle, jolla diakoniatyöntekijät kohtaavat asiakkaansa. Usein prosessin lopputulos on epäselvä ja tällöin on merkittävää, että asiakkaalla on joku, jolle voi puhua ja joku joka toimii tilanteessa peilinä asiakkaalle. Prosessi voi johtaa voimaantumiseen. Asiakkaan kanssa käytetty aika selkiyttää ja parhaimmillaan auttaa vaikeassa elämäntilanteessa. Yhteinen jakaminen on tärkeää. Joskus asiakkaassa nousevat prosessit voivat saada aikaan aggressioita. Ne voivat katkaista asiakassuhteen tai toisinaan myös auttaa asiakasta oivaltamaan tilannettaan. (Helin ym. 2010, 69–72.)

4 VARHAINEN PUUTTUMINEN

Varhainen puuttuminen on noussut vahvasti esille 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla. Puuttumisen käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Käsitettä on kritisoitu ja sen tilalle on ehdotettu mm. varhaista tukea, välittämistä, varhaista vastuuta ja huolia. Varhainen puuttuminen käsitteenä on kuitenkin vakiintunut niin maallikoiden kuin ammattilaisten kieltenkäyttöön. Ammattikielessä puhutaan myös interventioista. Interventio määritellään ulkoapäin tulevaksi ohjatuksi puuttumiseksi, jolla pyritään vaikuttamaan oppilaan tai ryhmän käyttäytymiseen. (Huhtanen 2007, 22.) Sosiaalityön interventiot kulkevat pääasiassa psykososiaalisista prosesseista osallisuuteen sosiaalipolitiikassa, suunnittelussa ja kehittämistyössä. Näihin liittyvät muun muassa ohjaus, kliininen sosiaalityö ja sosiaalipedagoginen työ (Adams; Dominelli; Payne 2009, 249.)

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen on prosessi ja sen päättyessä tulisi olla tietoa ja taitoa tuen antamiseen. Prosessi alkaa pienistä havainnoista ja johtaa toimenpiteisiin, joilla asiakasta autetaan ja tuetaan. Varhaisella puuttumisella ei ole selkeää menettelykaavaa, jota voi toteuttaa tilanteessa kuin tilanteessa. Kyse voi olla monimutkaisista tilanteista ja pitkittyneistä ongelmista, joiden pysäyttämiseen tarvitaan enemmän toimenpiteitä. Lopputulos määrittyy riippuen siitä mitä intervention menettelytapaa on käytetty. (Adams ym.2009 250 ja Huhtanen 2007, 22, 28.)

Varhaisen puuttumisen lähtökohtana on ensisijaisesti huoli lapsesta, nuoresta tai ryhmästä. Muun muassa Stakesin Varpu-hanke painottaa sitä, että varhaisella puuttumisella ei ole ikärajaa. Puuttamalla halutaan estää ongelmien kärjistymisen tai kasaantumisen ja tällä tavalla ehkäistä tai pysäyttää syrjäytyminen. Kriisitilanteen alkuvaiheessa on vielä paljon mahdollisuuksia tarjota tukea ja löytää ratkaisuja. Ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi tulee toimia mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä. Tavoitteena on varhainen avoin yhteistyö. Varhainen puuttuminen ei edellytä kauhukuvia. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia on ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vas-

tuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. (Huhtanen 2007, 29. & Valtakunnallinen Varpu-verkosto ia. viitattu 25.7.2010)

4.1 Varhainen puuttuminen prosessina

Varhainen puuttuminen on itsessään ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa, mutta sillä tarkoitetaan myös sitä tapahtumasarjaa, joka käynnistyy, kun huolta herättäviä signaaleja havaitaan esim. opiskelijan opinnoissa tai elämänselityksessä. Prosessin tavoitteena on löytää opiskelijan tilanteeseen ratkaisuja ja tavoitteita, joita kohti kuljetaan. Se voidaan nähdä jatkumona, joka kattaa tarvittaessa koko opiskelukaaren. (Huhtanen 2007, 29.)

Prosessi alkaa usein toiminnan kohteesta, jonka toiminta herättää huomiota tai huolta. Tavoitteena on, että toiminnan objektista tulee itsenäinen subjekti, joka on siirtynyt pois autettavan roolista. Toiminnan suorittajana tai aloitteentekijänä toimii usein henkilö, joka ottaa ongelman puheeksi. Prosessin edetessä mukaan tulee opiskeluhuvinvointiryhmä, asiantuntijoita ja mahdollisesti ulkopuolisia palveluiden tarjoajia. Prosessin aikana ongelmista saadaan tietoa, joiden varassa päätöksenteko tapahtuu. (Huhtanen 2007, 30.)

Huhtasen (2007, 29) mukaan varhaiseen puuttumiseen kuuluvat olennaisesti ennalta ehkäisevä toiminta eli preventio ja korjaava toiminta eli interventio. Varhaisen puuttumisen prosessi tulisi painottua ennaltaehkäisevään työhön vaikka preventio käsitteenä antaa ymmärtää, että preventiiviset strategiat eivät itsessään toimi interventioina. (Adams ym. 2009, 257 ja Huhtanen 2007, 29.) Little & Mount (1999, 48–49.) on määritellyt prevention toimintana, joka pysäyttää sosiaalisen tai psyykkisen ongelman puhkeamisen. Varhainen puuttuminen määritellään toimintana, joka tähtää pysäyttämään heidät, joilla on korkea riski sosiaalisen tai psyykkisen ongelman kehitykseen. (Adams ym. 2009, 257.)

Varhaisen puuttumisen prosessissa on erilaisia toiminnan tasoja, joista osa on käynnissä yhteiskunnassamme, vaikka emme välttämättä tiedosta niitä. Tavoitteena on estää ongelmien synty mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Luonteeltaan toiminta on ennalta

ehkäisevää ja estävää eli preventiivistä. Preventiivinen toiminta toteutuu interventioiden kautta. Preventioista voi erottaa kolme tasoa, jotka erottavat toisistaan ajankohdan ja päämäärän mukaan. (Huhtanen 2007, 31.)

1. Primaaripreventio kohdistuu normaaliväestöön. Ennalta ehkäisevillä keinoilla pyritään vähentämään ja ehkäisemään ongelmien syntymistä ja ilmenemistä. Tällaisena toiminta voidaan pitää esimerkiksi lainsäädäntöä, oppivelvollisuutta, subjektiivista päivähoido-oikeutta ja esiopetuksen suuntaamista kaikille kuusivuotiaille
2. Sekundaarinen preventio eli varhainen interventio pyrkii vähentämään jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta. Tästä esimerkiksi kampanjat huumeiden ja päihteiden käytön vastaisessa työskentelyssä..
3. Tertiäärisessä preventiossa tavoitteena on vähentää häiriöiden aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä. Siihen sisältyvät kuntouttavat toimenpiteet esimerkiksi erityisopetuksessa, terapiassa ja erilaisissa valmennusohjelmissa.

Preventio kohdistuu yksilöön, ryhmään tai riskitilanteeseen. Kohderyhmä jaotellaan välittömän tai välilliseen. Jaon perusteena on se pyritäänkö ongelmiin vaikuttamaan suoraan vai epäsuorasti. Varhainen puuttuminen kohdennetaan ensisijaisesti niihin, jotka voivat huonosti. Kyse on laajemmasta kokonaisuudesta, jotka käsittävät sekä ennalta ehkäisevän että korjaavan toiminnan. (Huhtanen 2007, 32.)

Opiskelijoiden hyvinvoinnin huolestuttavasta tilasta on noussut tarve löytää keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn. Sekundaariseen prevention esimerkkinä toimii Diakonia ammattikorkeakoulun hallinnoima To Care, To Dare, To Share, valtakunnallinen syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa -projekti. Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoimassa yhteistyöhankkeessa on mukana 14 ammattikorkeakoulua. Tavoitteena on ammattikorkeakoulu-opiskelijoiden hyvinvoinnin lisääminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Projektin päämääränä on tukea sekä suomalaisten että ulkomaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia. Tavoitteena on luoda toimintakäytännöt, joilla tiedostetaan ja tunnistetaan opiskelijan syrjäytymisriskit, puututaan varhain ongelmiin, tuetaan opiskelijoita ja saatetaan tarvittaessa kunnallisten palve-

lujen piiriin. Samalla ammattikorkeakouluihin kehitetään välittämisen ilmapiiriä. (Viipuvoimaa EU:lta 2001–2013 ia. viitattu 26.1.2011)

Diak Etelän opiskeluhuvinvointiryhmän preventiivinen toiminta on lähinnä myös primääristä ja sekundaarista preventiota. Nuoriso-opiskelijat tapaavat terveydenhoitajan tulohaastattelussa ensimmäisellä lukukaudella. Tuutorointi opiskelijahuollon näkökulmasta on yksi ennaltaehkäisevä tukitoimi. Tuutoreiden ohjauksessa niin että on avattu oppimiseen liittyviä teemoja niin, että tuutorit omassa toiminnassaan kykenevät tunnistamaan ja ohjaamaan mahdollisimman varhain oppimisen ongelmatilanteisiin joutuvia opiskelijoita esimerkiksi kuraattorin, opiskelijahuoltoryhmän piiriin. Tiedottaminen on myös osa preventiivistä toimintaa, muun muassa opiskelijahuollon infotilaisuudet opiskelun alkaessa ja opinto-ohjaajien HOPS-keskustelut ensimmäisellä lukukaudella. (Marttila & Häkkinen 2008, 24, 94–95.)

4.2 Miten tunnistaa varhaisen tuen tarpeen?

Ensimmäiset signaalit opiskelijan käyttäytymisessä, oppimisessa ja hyvinvoinnissa johtavat taso tasolta edistyvään prosessiin, joka syntyy ihmisten välisessä toiminnallisessa ja dialogisessa vuorovaikutuksessa. Tässä prosessissa ensimmäinen vaihe on tuen tarpeen havaitseminen ja huomaaminen. Epäilyjen herääminen johtaa ennakointiin, joka on tiedon hankintaa, tulkintaa ja prosessointia. Ennakointi käynnistyy signaaleista, joka vahvistuu tai saa rinnalleen uusia signaaleja. Yhdessä signaalit muodostavat ärsykekimpun, johon muut reagoivat. Yksittäinen signaali voi olla esimerkiksi tekemättömät tehtävät. Vähitellen signaalit lisääntyvät. Tekemättömien tehtävien kasaantuminen voi yksistään muodostaa ärsykekimpun, mutta rinnalle voi kehittyä myös uusia signaaleja. (Huhtanen 2007, 85.)

Lahden ammattikorkeakoulussa tehdyn tutkimuksen mukaan viidenneksellä opiskelijoista on ongelmia hyvinvoinnissa. Tyypillisiä oireita ovat masennus, uupumus, univaikeudet, sosiaalinen jännittäminen, ahdistuneisuus ja yksinäisyys. Opiskelijaympäristössä oireet näkyvät yksilöllisesti esimerkiksi vetäytymisenä ja passiivisuutena, sosiaalisissa tilanteissa ja suoritustilanteissa, motivaation puutteena, ärtyneisyytenä, keskittymiskyvyn puutteena. Oireena voi olla myös tehtävien palauttamisen viivästyminen tai liial-

linen tunnollisuus. Opiskelijoilla voi esiintyä päihteiden liiallista käyttöä tai aggressiivisuutta. (Saarinen 2008, 7.)

Signaalit voidaan tulkita heikoksi ja ne voivat voimistua ajan kanssa Kumpikin signaalityyppi tulkitaan kiireellisyyden mukaan. Signaalit voivat jäädä tarkkailuun, mutta ne voidaan myös nostaa esille toimintoja suunniteltaessa tai niiden joukosta voidaan käynnistää toimenpiteitä. Signaalit voivat olla tahattomia tai opittuja käyttäytymisen malleja, joissa oppimiseen liittyvät tehtävät koetaan liian vaativiksi. Tehtävässä epäonnistuminen voi ilmetä kielteisenä sanattomina ilmaisuina, jotka kohdistuvat itse tehtävään tai suorittajaan itseensä. Heikko signaali voimistuu, kun eri signaalien antama tieto kasaantuu. Yhdistämällä eri signaaleja vahvistuu tieto signaalien takana olevasta ilmiöstä. Informaatiota pyritään vertaamaan myös muuhun informaatioon ja tehdä päätös kokonaisinformaation avulla. (Huhtanen 2007, 92.)

Signaalit ovat uusien tietojen lähde, joita tulkitaan uskomustemme ja erilaisten tulkinta-kehysten puitteissa. Koska olemme epävarmoja tulkinnoistamme, olemme niistä myös ensin hiljaa. Usein hyväksymme sellaista informaatiota, joka tukee omia uskomuksiamme. Uskomukset muuntuvat hiljalleen vahvistuvien heikkojen signaalien ja niiden aktiivisen tulkinnan kautta. Hyväksymme uuden tiedon aluksi vain hiljaisena, joka vähitellen muuntuu julkilausutuksi tiedoksi. Varhainen puuttuminen heikkoihin signaaleihin mahdollistaa vaikeuksiin ja pulmiin tarttumisen, ennen kuin ne muuttuvat vaikeasti hallittavaksi. Heikkojen signaalien havainnointi ja tulkinta edellyttävät ammattilaisten yhteistoimintaa. (Huhtanen 2007, 91, 99–100.)

4.5. Varhainen puuttuminen Diak Etelässä

Diakonia ammattikorkeakoulussa tuen tarvitsija voi olla kuka tahansa, myös usein ulospäin hyvin menestynyt opiskelija. Useimmiten tuen tarve ilmenee monien eri tekijöiden yhteissumman vaikutuksesta elämään. Nuorilla opiskelijoilla tuen tarve liittyy identiteettiin ammatillisten haasteiden rinnalla. Aikuisopiskelijoilla tällaisia voivat olla haastaviin elämäntilanteisiin liittyvät asiat. Avun tarjoaminen on helpointa niille, jotka sen tarpeen itse tunnistavat. Hankalinta on tarjota tukea kun omaa tilannetta ei tunnusteta tai

sitä hävetään ja se halutaan pitää salassa, esimerkiksi oppimisvaikeus, vakava mielen-
terveyden häiriö tai päihdeongelma. (Heusala & Marttila 2010, 5.)

Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän erityiset tukitoimet akuuttitilanteessa toimivat kahdella eri tavalla. Opiskelija voi itse hakea apua ongelmatilanteeseen terveydenhoitajalta, kuraattorilta, opinto-ohjaajalta tai opettajan vastaanotolla, jolloin vastaanottava henkilö tekee tilannearvioinnin, tarvitaanko opiskeluhyvinvointiryhmän kokoontumista. Toinen vaihtoehto on että aloitteentekijä on joku muu kuin opiskelija. Esimerkiksi opiskelutoveri, opettaja tai joku muun henkilökunnan edustaja joka kokee että opiskelija on tukitoimen tarpeessa. Tällöin henkilöllä on velvollisuus ottaa asia puheeksi opiskelijan kanssa ja tarjota opiskeluhyvinvointiryhmän palaveria. (Marttila & Häkkinen 2008, 94–95.)

Opiskeluhyvinvointiryhmän palaveri tekee tarvittavat jatkoselvitykset opiskelijan kanssa. Jatkoselvityksen perusteella opiskeluhyvinvointiryhmän palaveri päättää opiskelua koskevista jatkotoimista tai tarvittaessa valmistelee asian yksikönjohtajalle päätettäväksi. Samoin opiskeluhyvinvointiryhmän päättää toimenpiteistä tarvittavan hoidon järjestämiseksi ja sopimiseksi. (Marttila & Häkkinen 2008, 94–95.)

5 HUOLEN PUHEEKSIOTTAMINEN

Opinnäytetyö selvittää miltä huolen puheeksiottaminen näyttäytyy varhaisen puuttumisen menetelmänä opiskeluhuvinvointiryhmän työssä. Tässä kappaleessa tarkastelen myös teorian kautta mitä valmiuksia ja haasteita huolen puheeksiottoon liittyy.

Huolen puheeksiottaminen on tapa ottaa hankala asia puheeksi asiakasta kunnioittaen ja tukea tarjoten. Se on väline, jolla työntekijä pystyy jäsentämään omia työskentelysuhteitaan ja niihin liittyvää huolta. Huolen puheeksiottaminen helpottaa ja varhaistaa huolen esille ottoa ja parantaa asiakasyhteistyötä ja dialogisuutta. Huolen puheeksiottaminen on oleellinen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Huoli kertoo siitä, että odotetaan asioiden muuttuvan vakavampaan suuntaan, mikäli asiaan ei saada muutosta. (Erikson & Arnkil 2006 7-9 ja Stakes i.a. viitattu 29.7.2010)

Esitän tässä kappaleessa Erikssonin & Arnkilin kehittämän Huoli puheeksi -oppaasta menetelmän jonka tarkoituksena on madaltaa huolen puheeksi ottamista. Työntekijä voi kokea huolen puheeksi oton haasteellisena. Puheeksiottajan oma suhde esimerkiksi päihiteisiin vaikuttaa puheeksi ottamiseen. Puheeksiottaja voi ajatella, että asia ei kuulu hänelle tai hän saa niuhottajan maineen. Pelkoja voivat aiheuttaa myös pelko erehtymisestä, virheestä, toisten tai omasta reaktiosta ja tilanteen pahentumisesta. Lisäksi puheeksiottaja voi pelätä, että hänen tietonsa ja kykynsä ongelman suhteen ei riitä tai puheeksi ottamisella ei ole mitään vaikutusta. Osa kokee epävarmuutta siitä kenen tulisi ottaa huoli puheeksi. Pelko siitä, että toinen osapuolista loukkaantuu, voi vaikuttaa työntekijää ottamasta huolta puheeksi. Tällöin työntekijä epäröi ja odottaa, että joku toinen puuttuu. Aluksi vastapuoli saattaa ylläytyä ja reagoida torjuvasti, mutta keskustelu saattaa johtaa myös siihen, että molemmat osapuolet kokevat helpotusta. Tätä kautta on mahdollista rakentaa suhde, joka rakentuu avoimuuteen työntekijän sekä asiakkaan välillä. (Erikson & Arnkil 2006, 7-9, 12–13 ja Saarinen 2008, 13.)

Huolen puheeksi oton tukena voi käyttää Erikssonin ja Arnkilin (2006 12–18) kehittämää lomaketta, jossa voi ennakoida minkälaiseksi keskustelu saattaa hahmottua. Lomake sisältää tietyt kysymykset, jotka auttavat valmistautumaan huolen puheeksi ottamiseen sekä arvioimaan käydyn keskustelun. Lomakesarja on kolmiosainen. Ensimmäi-

sessä osassa on kysymyksiä, jotka auttavat ymmärtämään tilanteen sekä oman huolen paremmin. Toisen osan kysymykset on tarkoitus asettaa juuri ennen puheeksi ottoa. Nämä kysymykset auttavat tähtäämään kunnioittavaan tapaan ottaa huolen puheeksi. Kolmannen osan kysymykset auttavat refleктоimaan kuinka tilanne sujui. Tässä osassa kysytään; miten meni, mitä ajatuksia on mielessä juuri nyt? (Eriksson & Arnkil 2006 12–18.)

5.1 Käsitteitä liittyen huolen puheeksi ottoon

Seuraavaksi esitän keskeisiä käsitteitä, kuten subjektiivinen huoli, kontaktitieto, ennakointi, tuki ja kontrolli sekä dialogisuus. Nämä mainitaan Erikssonin ja Arnkilin (2007) oppaassa huolen puheeksi otosta. Käsitteet ovat perustana lähtökohdille, kun huoli otetaan puheeksi.

Erikssonin ja Arnkilin mielestä psykososiaalisessa työssä olisi parempi puhua ongelmien sijasta jokaisen omasta huolesta (Eriksson & Arnkil 2006 12–18). Psykososiaalinen työ on sosiaalista muutostyötä, joka perustuu asiakkaan ja työntekijänväliseen vuorovaikutukseen. Se on asiakkaan emotionaalista ja toiminnallista tukemista, jonka tavoitteena on asiakkaan elämänhallinnan ja työllistymisen sekä sen edellytysten parantaminen. Ammattikorkeakoulun viitekehyyksessä tukeminen olisi opintoihin osallistuminen ja niissä etenemisen parantamista. (Kärki 2009, 105.)

Huolella Arnkil & Eriksson (2007, 22) tarkoittavat subjektiivista näkemystä, joka syntyy työntekijälle asiakassuhteesta. Subjektiivinen huoli asiakkaasta perustuu kontaktitietoon, jota on vain hänen kanssaan tekemisissä olevilla ihmisillä. Jokaisen kontaktitieto on ainutlaatuinen. Lähtökohtana on asiakkaan pulma joka syntyy kontaktissa ja joka vaikuttaa työntekijässä. (Eriksson & Arnkil 2007, 22.)

Huoli herää työntekijän tekemien havaintojen pohjalta, asiakkaan tilanteesta. Havaintojaan työntekijä tarkastelee suhteessa aikaisemmin oppimaansa, kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Huolen aste määräytyy tunteiden luonteen sekä voimakkuuden mukaan. Perinteisesti on arvostettu tietoa, mutta tuntumakin on tärkeä työväline, vaikka sitä on pidetty yleisesti petollisena. Tuntuma on työntekijän koulutuksen, työ- ja elämäkokemuksen

tuottama intuitiivinen kuva, jonka pohjalta hän kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin ja antaa niille tietynlaista merkitystä (Eriksson & Arnkil 2007, 21, 22.)

Jokaisessa tilanteessa syntyvä ymmärrys perustuu intuitiiviseen kuvaan, joka rakentuu kolmesta elementistä: kognitio, emootiot ja moraali. (Eriksson & Arnkil 2007, 22) Kognitio pohjautuu havaintoihin, ajatuksiin sekä assosiaatioihin jotka heräävät tilanteessa. Työntekijän koulutus, työ- ja elämäkokemus määrittelevät näitä. Kognitiivista elementtiä käyttävän työntekijän työtehtävä on vain ymmärtää, tietää ja määritellä mistä on kyse. Sen kautta työntekijä voi ennustaa oman toimintansa tai menetelmänsä kyseiseen tilanteeseen. Ennustaminen on vaikeaa, sillä ikinä ei voi tietää kuinka ihminen reagoi tai mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan. Emme voi ennustaa mutta voimme ennakoida. Ennakoinnilla on perustavanlaatuinen toiminta psyykessämme. (Eriksson & Arnkil 2007, 23.)

Emootiot määrittelevät asian merkityksellisyyden. Emotionaalinen elementti sisällyttää ne tunteet, jotka heräävät vuorovaikutuksessa. Tunteita voi ymmärtää vain tunteilla. Toista ihmistä voi ymmärtää samaistumalla hänen kokemusmaailmaansa. Empatian kautta havaintomme saa tarkoituksen. Kuva jonka työntekijä muovaa tilanteesta ja asiakkaasta on persoonallinen, subjektiivinen sekä sidottuna kontaktitietoon. (Eriksson & Arnkil 2007, 23.)

Moraalinen elementti sisällyttää harkinnan siitä, mikä on oikein ja väärin sekä myös työntekijän harkinnan siitä, miten ja mihin hän on velvoitettu toimimaan. Työntekijä voi esimerkiksi olla toimimatta, mikäli huoli ei kuulu hänelle ja hän odottaa, että joku toinen puuttuu. Päinvastaisessa tilanteessa työntekijä kokee huolen kuuluvan hänelle, jolloin hän ryhtyy tekemään asialle jotakin. (Eriksson & Arnkil 2007, 23.)

Nämä kolme edellä mainittua elementtiä käynnistävät työntekijän toimenpiteet. Tämä yhdistelmä muotoutuu yksittäisistä kokemuksista sekä pidempikestoisten prosessien ja reflektoiden aikana. Työntekijä voi kokea puuttumisen tärkeäksi jolloin hän todennäköisesti myös sen tekee. Varmuudelta ei voi tietää, mihin yritys tulee johtamaan. Jokainen yritys edellyttää, että työntekijä tekee ammatillisen arvioinnin siitä, että hänen toimintansa on tukea antava. Vasta kun huoli on otettu puheeksi, voidaan arvioida toiminnan seuraukset. (Eriksson & Arnkil 2007, 23.)

Niin kutsuttu kontaktitieto on tieto joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Kontaktitieto on tuntemus toisesta ihmisestä sekä suhteen luonteesta ja se liittyy kiinteästi kokonaiskäsitukseen. Se on vaikea sanoittaa, sillä jokaisen työntekijän kontaktitieto perustuu ainutlaatuiseseen tietoon. Kokonaistilanteesta voi saada monipuolisemman kuvan kun tieto jaetaan. (Eriksson & Arnkil 2007, 23.)

Huolen puheeksi oton ydin on ennakointi. Työntekijä tekee ajatuksilla kokeen, jonka avulla hän voi ennakoida mitä puheeksi otto tuo tullessaan. Ennakoinnit ovat enemmän tai vähemmän selkeitä ja tiedostettuja. Tiedostetut ennakoinnit voivat auttaa työntekijää löytämään toimintatapoja, jotka voivat johtavat hyviin tuloksiin. (Eriksson & Arnkil 2007, 29)

Toiminta selkeytyy ja strukturoituu kun työntekijä tiedostaa ennakkoinnin. Kun huoli on herännyt, alkaa työntekijä mielessään käydä läpi eri vaihtoehtoja siitä kenen tulisi puuttua, kuinka voi auttaa ja mihin se johtaa. Tiedostettujen ennakointien avulla voi arvioida eri toimintojen seuraamukset ja tällä tavoin löytää asiakasta tukeva toimintatapa. Ennakoinnin ei tarvitse osua oikeaan. Ennustaminen on mahdotonta, eikä ole tarkoitukseen tietää etukäteen mitä tulee tapahtumaan. Oleellisen tärkeää on, että työntekijä pyrkii reflektoimaan mitä juuri kyseinen toiminta herättää siinä tilanteessa. Työntekijän ennakoinnit voivat tuntua hyvältä, mutta itse keskustelu toisen ihmisen kanssa voi tuoda omia ajatuksia, kokemuksia, odotuksia ja ennakoiteja. Tärkeää on keskustelun aikana saatu palaute sekä lisääntynyt ymmärrys, puhumatta siitä kuinka keskustelu vaikuttaa tulevaisuuteen. (Eriksson & Arnkil 2007, 29-30.)

Voimme ennakoida joko myönteisesti tai kielteisesti reagoiden. On myös mahdollista että otaksumme kielteistä reaktiota, mutta keskustelu on kuitenkin tukea antava. Oletukset siitä että reaktio on kielteinen pakottaa työntekijän valmistautumaan huolellisemmin. Huolellinen valmistautuminen antaa henkisen tuen omalle toiminnalleen. Valmistautuneena voi rauhallisin mielin ottaa vastaan kielteisen reaktion ja viedä keskustelua asiallisesti eteenpäin. (Eriksson & Arnkil 2007, 30.)

5.1.1 Dialogisuus

Dialogisuus tuntuu kävelevän käsi kädessä kun puhutaan varhaisesta puuttumisesta ja huolen puheeksi ottamisesta. Kun huoli on otettu puheeksi, alkaa yhteinen dialogi henkilöiden välillä Esa Erikssonin ja Tom Erik Arnkilin (2006) huolen puheeksiottaminen on dialoginen tapa ottaa hankala asia puheeksi asiakasta kunnioittaen ja tukea tarjoten. Tavoitteena on saavuttaa ymmärrys toisen ajatuksiin.

Dialogisuudella pyritään yhteiseen ymmärryksen rakentumiseen ja taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua siihen suuntaan. Vastavuoroisuus on dialogisuuden tärkeä elementti. Siinä pääsee jokainen osapuoli luomaan tilannetta ja vaikuttamaan yhteisiin askeliin. Vastavuoroisuudessa suhde nähdään molemminpuoliseen ymmärryksen rakentumiseen jossa mennään molempien asiakkaan sekä työntekijän ehdoilla. (Mönkkönen 2007, 87.)

Dialogisuus on enemmän kuin puhetta, keskustelua ja toisen kuuntelua. Siinä parhaimmillaan molemmat oppivat ja voivat muuttaa mielipiteitään tai asenteitaan. Suhteen tulee olla luottamuksellinen sillä erityisesti asiakastyössä siihen sisältyy oikeus ottaa kantaa toisen asioihin. Ilman luottamusta työntekijän esittämä erilainen ajatus saatetaan kokea uhkana. Vaikka toinen osapuoli haluaa luoda avoimen vuorovaikutussuhteen toiseen, ei siis ole suinkaan itsestään selvää että toinen lähtee tuohon vuoropuheluun mukaan. (Mönkkönen 2007, 89.)

Tavoitteena huolen puheeksiotossa on aloittaa yhteinen ajatteluprosessi. Etukäteen ei voi tietää mihin se johtaa. Työntekijän huoli voi vähentyä, mikäli asiakas on halukas yhteistyöhön. Joskus huolenpuheeksi otto voi paljastaa vakavamman huolen, jolloin täytyy arvioida tilanne uudelleen. (Arnkil & Eriksson 2007, 40, 41.) Dialogisesti huolta lähestyvä odottaa että oikeutus ottaa kantaa syntyy hyvän suhteen syntymisen myötä. Tällöin asiakas ottaa ja kykenee ottamaan annetun tiedon merkityksellisenä käyttöönsä Dialogisuutta varjeltaessa on hyvä edetä pienin askelin. Tieto ja ymmärrys rakentuvat tapaamisen kuluessa yhdessä asiakkaan kanssa. (Mönkkönen 2007, 93.)

Keskusteluyhteys ja tasavertaus ovat keskeinen osa dialogisuudessa. Tasavertaisessa suhteessa yhteinen ihmettely ja tilanne jossa työntekijä rohkenee astua alueelle, jossa

hänelläkään ei ole riittävästi tietoa, on mahdollista rakentaa yhdessä uutta tietoa. Asiakastyössä dialogisuutta voidaan edistää pyrkimällä tavoittamaan yhteisen tietämyksen aluetta ja ennen kaikkea asettumalla suhteeseen toisen kanssa. Ammatilliselle tämä ei ole helppoa, sillä he ovat saattaneet kokea että epävarmuus ja tietämättömyys vievät maata heidän asiantuntemuksensa tai auktoriteettinsa alta. (Mönkkönen 2007, 94–95.)

Jokainen ammattilainen joutuu kohtaamaan aina myös oman rajallisuutensa ja ristiriitaisuutensa, vaikka kuinka haluaisi kohdata toisen ihmisen esittämän näkökulman avoimesti. Ymmärrys yleensä avautuu pikkuhiljaa ja oivallus syntyy joskus vasta ahdistuksen, ristiriitojen ja totuuden koetteluun kautta. Keskustelua ei aina voi arvioida sen perusteella mitä vuorovaikutustilanteessa sanotaan. Samoin vuorovaikutuksessa saatetaan sanoa jotain sellaista, joka lähtee kypsymään työntekijän mielessä ja avaa hänelle uusia näköaloja asiakassuhteen ulkopuolelle, esimerkiksi omaan ammatilliseen kehitykseen. Aidossa kohtaamisessa on tärkeä viipyä asioiden äärellä ja maltillisesti tutkia toisen näkökulmaa. Kehitystyön kulttuuri on omalta osaltaan tuottanut ilmapiiriä, jossa viipymiselle ja yhteiselle ajalle ei ole jäänyt aikaa. Dialoginen kohtaaminen edellyttää aikaa, vastavuoroisuutta ja kykyä kestää asioiden keskeneräisyyttä. Keskeneräisyys on tärkeä tie yhteiseen oivallukseen asiakkaiden, heidän läheistensä ja toisten ammattilaisten kanssa. (Mönkkönen 2007, 97, 166.)

5.1.2 Tuki ja kontrolli

Tuen ja kontrollin dilemma on eräs sosiaalityön tai auttamistyön perusristiriidoista. Yhtäältä se on toimintaa, jonka ammatillinen missio on seistä asiakkaiden rinnalla ja vahvistaa heidän omia resurssejaan tai pitää huolta vailla riittäviä omia voimavaroja olevista ihmisistä. Toisaalta siihen kuuluu myös kontrollitehtävä silloin, jos ihmisen käyttäytymisen katsotaan olevan haitallista hänelle itselleen, lähiyhteisölleen tai koko yhteiskunnalle. Sosiaalityön vuorovaikutuksessa nämä molemmat puolet, tuki ja kontrolli, ovat usein läsnä toisiinsa kietoutuneena niin, että on mahdotonta sanoa kyseen olevan vain jommasta kummasta. (Juhila 2006, 216.)

Sosiaalinen tuki ja kontrolli koetaan usein vastakohtina ja työntekijät haluaisivat mieluummin tehtävän olevan tukea antavaa eikä kontrolloivaa. Tuki perustuu siihen, että asiakasta autetaan voimaantumaa ja kontrolli perustuu valvontaan ja ohjaamiseen.

Kumpaakaan ei voi tehdä yksin vaan apu koostuu tuen ja kontrollin sekoituksesta. Sekoituksella voi saavuttaa valtautumisen tai alistumisen. Valtautava tuki avaa uusia näkökantoja, se jakaa ymmärrystä, yhdistää voimavaroja ja kannustaa. Valtautavan tuen avulla pyritään saamaan huoli järjestykseen asettamalla rajoja sekä tukemalla. Alistavassa tuessa työntekijä voi olla liikeymmärtäväinen ja näin tehdä asioita asiakkaan puolesta sekä luoda ja ylläpitää riippuvuutta. (Eriksson & Arnkil 2007, 33.)

Valtautuminen, englanniksi empowerment, on se sosiaalityön intervention tapa, joka on keskeisin osallistavan sosiaalityön toteuttamisen väline. Valtautuminen voidaan määrittellä keinoksi, jonka kautta yksilöt, ryhmät ja/tai yhteisöt tulevat kykeneväiseksi kontrolloimaan omia olosuhteitaan ja saavuttamaan omia päämääriään. Tätä kautta voi auttaa itseään ja muita saavuttamaan parhaan mahdollisen elämälaadun. (Juhila 2006, 120.)

Valtautumisen käsite jo itsessään kertoo, että siinä on kyse vallan siirtämisestä. Valtaa pitäisi antaa niille, joilla sitä ei ole tai heidän pitäisi sitä itse ottaa. Sosiaalityöntekijällä on katalysaattorin, tukijan ja mahdollistajan rooli, sillä valtautumisen keskeisessä roolissa ovat asianosaiset itse. (Juhila 2006, 120, 121.) Valta voi olla asiakkaalle merkityksellinen asia. Työntekijällä on valta määrittellä, mihin asiakkaan ongelmiin hän tarttuu ja miten hän ne nimeää. Sosiaalialan ammattilaisen työllä, tekemisillä ja tekemättä jättämisillä, on vaikutuksia asiakkaan elämään. (Talentia ry 2005, 12.)

5.2 Varhaisen puuttumisen etiikkaa

Sosiaalialalla sekä diakoniatyössä on erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Taavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys. Eettisyyden vaatimusta lisää työhön tai ammattiasemaan usein liittyvä valta ja mahdollisuus vaikuttavat asiakkaan elämään ja sitä kautta koko yhteiskuntaan. Ammatillisella tasolla eettisyys merkitsee kykyä pohtia ja myös kyseenalaistaa jatkuvasti omaa ammatillista toimintaa ja päätöksenteon perusteita. Tunteet eivät voi olla päätöksenteon pohjalla vaan on pyrittävä mahdollisimman neutraaliin ja asialliseen toimintaan. On pidettävä mielessä että ammattieettiset säännöt eivät anna työntekijälle sellaista suojaa, ettei hänen tarvitsisi vaivata omaa päätään moraalilla kysymyksillä. (Talentia ry 2005, 5,6 ja Särkelä 2001, 125.)

Sosiaalialan ammattilaisen eettisissä säännöissä puhutaan asiakkaan itsemääräämisoikeudesta. Tämä tarkoittaa sitä että ammattilaisen on omista arvoistaan ja elämänvalinnoistaan kunnioitettava ja edistettävä asiakkaansa oikeutta tehdä omat valintansa edellyttäen, että tämä ei uhkaa muiden oikeuksia ja oikeutettuja etuja. (Talentia ry. 2005, 8.) Asiakkaalla on ensisijainen oikeus tehdä omaa elämäänsä koskevat päätökset. Ammattilaisen tulee kunnioittaa asiakkaan itsenäisyyttä, kunnioittamalla asiakkaan eriäviäkin näkemyksiä ja mielipiteitä. Asiakkaan omiin tietoihin pyritään luottamaan ja ennen kaikkea häntä pyritään kuulemaan haastavissakin tilanteissa. Kuunteleminen ja kuuleminen (silloin, kun kukaan muu ei kuule) merkitsee ihmisen aitoa hyväksymistä. (Talentia ry 2005, 15.)

Usein auttajat korostavat ja auttamissuhteen alussa työskentelyn luottamuksellisuutta sekä siihen keskeisesti liittyvää vaitiolovelvollisuutta. (Särkelä 2001, 34.) Asiakassuhteessa tulee noudattaa luottamuksellisuutta noudattaen salassapitoa. Hankkiessaan ja välittäessään tietoa asiakkaasta tulee ammattilaisen varmistaa, että tiedot ovat välttämättömiä annettavan palvelun kannalta. (Talentia ry 2005, 19–20.)

Asiakaslähtöisyys ei välttämättä aina ole helppoa. Ihmiset ovat erilaisia ja niin ovat tilanteet ja ongelmatkin. Asiakas voi olla haluton yhteistyöhön tai hänellä voi olla erilaisia mielenterveys- tai persoonallisuusongelmia tai väkivaltaisuutta. (Talentia ry 2005, 15.) Sosiaalisessa auttamistyössä tulee myös ottaa huomioon asiakkaan hengellisyyden käsittely. On tärkeää että asiakas voi jakaa myös tätä puolta, sillä se voi olla hänen elämää ohjaava todellisuuskuva. Hengellisyyden käsittely on mahdollisuus sosiaalisessa auttamistyössä. Tärkeää on silti hengellisen vakaumukseenkin kohdalla että työntekijä ei tyrkytä asiakkaalle omaa vakaumustaan vaan auttaa asiakasta erittelemään ja käsittelemään omia näkemyksiään ja tutkimaan mitä siitä seuraa hänen elämälleen. (Särkelä 2001, 122.)

6 TUTKIMUSPROSESSI

Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoima To Care, To Dare To Share hanke tarjosi Diakin aihevälityksessä laajan kirjon mielenkiintoisia opinnäytetyön aiheita. Tartuin tilaisuuteen ja päätin tuottaa tälle hankkeelle opinnäytetyön. Opinnäytetyöni kyseinen aihe ei ollut erikseen tarjolla, vaan se muovautui yhteisestä mielenkiinnosta tuottaa tietoa varhaisesta puuttumisesta sekä huolen puheeksi ottamisen haasteista. Tähän liittyy tutkimuksen perimmäinen tausta, joka oli tutkia ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisyä, sillä opiskelijoiden hyvinvoinnin huolestuttavasta tilasta on noussut tarve löytää keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn. To Care, To Dare, To Share hankkeen tavoitteena on vastata tähän tarpeeseen luomalla toimintakäytänteitä, joilla tiedostetaan ja tunnistetaan opiskelijan syrjäytymisriskit, puututaan varhain ongelmiin, tuetaan opiskelijoita ja saatetaan tarvittaessa kunnallisten palvelujen piiriin.

6.1 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia teorian avulla varhaista puuttumista ammattikorkeakouluopiskelijoiden ongelmiin. Erityisen tarkastelun kohteeksi nostin huolen puheeksi ottamisen. Tutkimuskysymysten tarkoituksena oli saada tietoa opiskeluhyvinvointiryhmän valmiuksista ja puheeksi ottamisen käytänteistä, jota CDS hanke voisi hyödyntää kehittämistyössään. Tavoitteena oli myös kerätä tietoa, joka olisi arvokasta myös itselle kuin muille alan opiskelijoille.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijahuollon työntekijät kokevat varhaisen puuttumisen opiskelijoihin liittyviin huoliin?
- Miltä huolen puheeksiottaminen näyttääytyy varhaisen puuttumisen menetelmänä ja osana opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenten työtä?
- Mitä mahdollisuuksia, valmiuksia ja haasteita huoliin puuttumiseen liittyy?

6.2 Aineiston keruu ja analyysi

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen ja sen tavoitteena oli saada syvällistä sekä verbaalista tietoa ja kokemuksia varhaisesta puuttumisesta ja huolen puheeksi ottamisesta. Opin- näytetyöni aineiston keräsin teemahaastatteluilla, puolistrukturoidusti.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana oli hankkia syvempää tietoa kuin tilastoitu tieto. Tavoitteena oli ymmärtää ja analysoida kokonaisuus. Kvalitatiivisessa tutkimuk- sessa en pyrkinyt tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrin ymmärtämään toimintaa sekä antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta tietystä ilmiöstä. (Patel & Davidson 1994, 99. ja Eskola & Suoranta 1998, 62.)

Puolistrukturoitu haastattelua käytetään silloin kun haastattelun aihe on arka ja halutaan selvittää arvostuksia, ihanteita ja perusteluja. Haastattelu kohdistui ennalta valittuihin teemoihin, mutta teemahaastattelussa ei ollut tarkasti määritelty kysymysten muotoa tai esittämisjärjestystä. (Metsämuuronen 2006 115.) Teemat löytyi teoriasta. Toisin sanoen muutin teoreettisen käsitteen mitattavaan muotoon, tässä tapauksessa haastattelutee- moiksi. Teemoja mietittäessä oli tärkeää muistaa tutkimusongelma, johon olin hakemas- sa vastausta, sillä juuri tutkimusongelma sitoi yhteen kokonaisuuden ja antoi oikeutuk- sen erilaisten kysymysten esittämisen. (Aaltola, Valli 2001, 33.)

Teemahaastattelun kysymykset tein tutkimuskysymysten pohjalta opinnäytetyönohjaa- jani opastuksella ja ohjauksella. Tarkoituksena oli kehittää kysymyksistä juoni, jonka tähtäimenä olisi saada kattavaa tietoa siitä miltä varhainen puuttuminen sekä huolen puheeksiottaminen näyttäätyy opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenten työssä.

Teemahaastatteluni runko muodostui kolmiosaiseksi. Alkuun halusin selvittää miltä varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen menetelmänä näyttäätyy kunkin työntekijän työkuvassa. Teemoittelin ja otsikoin kysymykset seuraavanlaisesti: varhai- nen puuttuminen, huolen puheeksiottaminen. Kyselyrunгон toisessa osassa selvitin huo- len puheeksi ottamisen haasteita ja teemahaastattelun kolmas osa keskittyi siihen miltä varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen näyttäätyy opiskeluhuvinvointi- ryhmän työssä. Teemoittelun tarkoituksena oli helpottaa haastattelutilannetta sekä haas- tattelun litterointia ja analyysivaihetta.

Diak Etelän toimipaikoissa on olemassa opiskeluhyvinvointiryhmä jonka tehtävänä on antaa tukea sekä pyrkiä auttamaan opiskelijaa jaksamaan opinnoissaan sekä muuttuvissa elämäntilanteissaan. Tutkimukseni otannan rajasin Diakonia ammattikorkeakoulu etelän toimipisteiden opiskeluhyvinvointiryhmän ammattikuntiin kuten kuraattori, opinto-ohjaajaa sekä campuspappi. Valitsin nämä ammattiryhmät koska halusin saada mahdollisimman kattavan kuvan psykososiaalisesta, ohjauksellisesta ja hengellisestä työstä.

Otin yhteyttä sähköpostitse haastateltaviin saatekirjeen kautta, jossa kyselin kiinnostusta osallistua tutkimukseeni. Otantani muuttui, sillä sain haastateltavakseni vain yhden campuspappin. Tilalle pyysin haastateltavaksi kaksi Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän opettajaedustajaa. Lopullinen otantani oli kahdeksan haastateltavaa Diak Etelän; Järvenpään, Kauniaisen ja Helsingin toimipisteistä. Haasteellisinta oli sovittaa haastattelut samoille päiville ja monet haastattelut pirstoutuikin usealle eri päiville. Mielestäni se oli silti myönteinen asia, sillä aikavälit antoi minulle mahdollisuuden reflektoida tehtyjä haastatteluita sekä pohtia mitä voin tehdä toisin seuraavassa haastattelussa. Kirjoitin itselleni aikataulun jossa oli haastateltavien nimet ja yhteystiedot. Tämä antoi minulle suunnitelmallisuuden tunteen.

Haastattelut sujuivat hyvin, alkukankeudesta huolimatta. Huomasin että haastattelut piteni ajallisesti sitä mukaan kun kokemusta tuli lisää. Aluksi koin hieman epävarmuutta ja jännitystä asetelmasta ”opettaja-oppilas”, mutta minut otettiin mukavasti vastaan joka puolella ja se rentoutti tunnelmaa. Ajattelin että opiskeluhyvinvointiryhmän työntekijöiden kanssa tuskin tarvitsee olla hermostunut. Minulta kysyttiin usein vielä lopuksi, että miten on mennyt. Tällöin olisin voinut hyvin jäädä vielä hetkeksi juttelemaan. Tämä kokemus on siltä osin hyvä, koska välittäminen sanana on eri kuin kokemus siitä että sinusta välitetään. Tämän tutkimuksen kannalta se kokemus on minusta oleellinen. Ajoittain olisi ollut helppoa sivuta tutkimusaihe, ja kysyä jotain mikä ei lopulta olisi antanut vastausta tutkimuskysymyksiin. Yritin pitäytyä haastattelurungossa ja kysyä vain täydentäviä kysymyksiä. Nauhoitin haastattelut digitaalisella nauhurilla, jossa on muistikortti. Muistikortista sain kaikki haastattelut tallennettua tietokoneelle. Tämä helpotti litterointivaihetta hyvin paljon. Litteroitavia haastatteluita oli yhteensä kahdeksan. Litteroin haastattelut sana sanalta. Jätin silti aineiston runsauden takia litteroimatta äännähdykset. Mielestäni ne eivät tässä tutkimuksessa olleet tarkoituksenmukaisia. Haastat-

telut kestivät noin 30 minuuttia ja yhden haastattelun litterointiin meni keskimäärin noin neljä tuntia.

Kvalitatiivinen työstäminen tarkoitti tekstien työstämistä. Materiaali oli hyvin kattavaa, kuten jo rajoitetuissakin haastatteluissa. (Patel & Davidson 1994, 100–101.) Analysoidessa oli tärkeää dokumentoida ajatteluprosessia. Työn tavoitteena oli löytää materiaalista kuvio, kategoria tai teema, jotka toimivat pohjana raportissa. (Patel & Davidson 1994, 100–101.)

Teemahaastatteluaineistoa on useimmiten analysoitu teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teemoittelu tarkoittaa aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti ja sitten sen pelkistämistä. Aineiston pystyin järjestämään litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain eli niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset. Tämän jälkeen aineistoa oli helppo analysoida teemoittain (Aaltola & Valli 2001, 33, 40.)

Laadullisen aineiston käsittely sisälsi monia vaiheita. Keskeisiltä osilta se oli sekä analyysiä ja synteisiä. Analyysissä eriteltiin ja synteisissä pyrittiin luomaan kokonaiskuva ja esittämään tutkittava ilmiö uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 142.) Aineiston analyysin aloitin lukemalla kaikki haastattelut läpi useampaan kertaan. Tämän jälkeen järjestin aineiston uudestaan kysymyksittäin, eli niin että jokaisen kysymyksen alla oli kaikkien haastateltavien vastaukset. Analysoin aluksi aineiston kysymyksittäin ja teemoittain. Etenin ensin kysymys kerrallaan etsien tutkimuskysymykseen viittaavia yläkäsitteistä Hitaasti ja tarkasti edeten löytyi usein mainittuja käsitteitä jotka viittasivat tutkimuskysymyksiin.

Aineiston luokittelu oli luonnollinen osa analyysia. Halusin luoda kehyksen Hirsjärven & Hurmen mukaan (2000 147), jonka varassa haastatteluaineistoa pystyin myöhemmin tulkitsemaan sekä yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokittelemalla jäsentäin tutkivaa ilmiötä vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147.)

Luokittelin aineistostani löytämäni käsitteet yläluokkiin, joita päätin selkeyttää alaluokilla. Yläluokat etsin työn teoriaosasta jotta niillä olisi yhteys tutkimustehtävään ja teoriapohjaan. Aineiston luokittelussa käytin myös apuna Hirsjärven ja Hurmen (2000) mukaan tutkimusongelmaa, tutkimusvälinettä ja teoriaa. Näitä kaikkia voi käyttää eri

tavoin yhdistelemällä. Tutkimusongelma ja menetelmä toimivat luokittelun pohjana siten että esimerkiksi kyselylomakkeen osat tai teemat olivat jo karkeita alustavia luokkia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 148–149.)

Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen on laaja alue. Siihen sisältyy monta eri osa-aluetta joita en ottanut mukaan tutkimukseeni. Teemahaastattelussa kartoitin ja analysoin muun muassa mihin ja minkälaisiin huoliin puututaan. Päätin silti jättää tämän teeman pois, sillä se ei vastannut suoraan tutkimuskysymykseeni. Koen silti, että siitä aineistosta oli hyötyä koska se loi minulle pohjan työskentelylle. Olisin myös voinut tutkia lähemmin huolen vyöhykkeistön käyttöä opiskeluhyvinvointiryhmän käytännön työssä, mutta päätin myös rajata sen teeman pois. Aihe olisi ollut mielenkiintoinen, sillä menetelmän käyttö on herättänyt paljon kritiikkiä vaikka se on ollut laajassa käytössä. Suurin ongelma on ollut se että enemmistö käyttäjistä on ymmärtänyt koko idean väärin ja lähteneet luokittelemaan lapsia kun mahdollisen luokittelun kohteena piti olla jokin subjektiivinen tilanne, eli opettajan x suhde oppilaaseen y hetkellä t. (Roos J.P. 2009.)

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuudessa on syytä ottaa huomioon tutkimuksen otanta, joka keskittyy Diakonia ammattikorkeakoulu etelän toimipisteisiin. Tutkimus ei siis päde Diakin muihin toimipisteisiin. On myös huomioitava että haastateltavia oli kahdeksan eikä kaikki Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenet.

Haastattelunaineiston luotettavuus riippui sen laadusta. Laatu pystyin tavoitella laatimalla perusteellisen haastattelurungon. Pyrin litteroimaan haastattelut niin nopeasti kuin mahdollista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.) Haastatteluissani seurasin haastattelurunkoa ja mahdolliset lisäkysymykset olivat täydentäviä kysymyksiä, mikäli haastattelulta jäi jokin tiettyyn teemaan sanomatta. Haastattelut litteroin heti sen jälkeen kun olin toteuttanut kaikki haastattelut.

Olen pyrkinyt kuvaamaan analyysivaiheen toimintaani tarkasti sekä tutkimustuloksissa perustelemaan valitsemiani luokkia. Aineistoni oli runsas, joten halusin myös käyttää

validointitavassa ”osallistujatarkistusta”. Tällä tarkoitetaan, että haastateltavat itse saavat tutustua tutkijan tulkintoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189.) Lähetin haastatteluille sähköpostia jossa pyysin heitä tarkistamaan tutkimustulosten luotettavuuden sekä tunnistettavuuden. Muokkasin tutkimustuloksissa esiintyviä sitaatteja haastateltujen palautteiden perusteella.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Esitän tutkimustulokset etenemällä teemoittain. Aloitan tutkimuksen perimmäisestä tavoitteesta eli ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisystä. Tästä eteen varhaiseen puuttumiseen sekä huolen puheeksi ottamiseen ja sen haasteisiin. Lopuksi kuvaan opiskeluhyvinvointiryhmän mahdollisuudet ja valmiudet puuttua varhain sekä toiminnan kehittämistoiveita.

Tutkimustuloksissa haastatteluita siteeratessa en ole maininnut koodeilla, kuten haastattelu 1 tai opiskelijahuoltoryhmän jäsen 2, mistä haastattelusta mikäkin lainaus on peräisin tai edes mitkä lainaukset ovat lähtöisin samoista haastatteluista. En myöskään ilmaise mitä ammattiryhmää tai toimipaikkaa käyttämissäni sitaateissa. Tämä on tietoinen toimenpide haastatteluiden anonymiteetin turvaamiseksi.

7.1 Syrjäytymisen ehkäisy

Diak etelän opiskeluhyvinvointiryhmillä on kirjatut perusteet toiminnalle. Opiskeluhyvinvointiryhmän tehtävänä on, tukea tarvittaessa erityisin tukitoimin opiskelijan selviytymistä opiskelussa. Toiminnan tärkeimpänä ”tulostavoitteena” on ehkäistä opiskelijoiden ”turhia” opintojen lopettamisia. (Marttila & Häkkinen, 2008, 93.)

Syrjäytymistä ehkäisevinä ja opiskelijan hyvinvointia edistävinä keinoina pidettiin tärkeänä lisätä opiskelijan henkistä ja hengellistä hyvinvointia. Haastatellut kokivat tärkeäksi sen, että opiskelijaa kohdataan kunnioittavassa ilmapiirissä. Hengellisen hyvinvoinnin lisääminen voisi myös toimia ehkäisevänä keinona.

Sitä pitää sitä opiskelijan omaa valintaa aina kunnioittaa ja siinä vaiheessa kun opiskelija selkeästi mieltii opintojen keskeyttämistä ja muuta niin mun mielestä täytyis aika pian sitten havaita se että onko hänen paikkansa oikeasti täällä tai jossakin muualla. Mitä aikaisemmin sen huomaa niin silloin täytyy ajatella opiskelijan parasta eikä koulun parasta. Jos ne ovat ristiriidassa keskenään mutta harvoin ne ovat.

...kyllä tietysti mä ajattelen että sellainen henkinen hengellinen hyvinvointi ja sen lisääminen opiskelijoiden elämässä voisi olla yksi semmoinen ennaltaehkäisevä keino. Jonkin verran järjestän hengellistä toimintaa yhdessä opiskelijoiden kanssa yhdessä oppilaitoksen kanssa. Se ei tietenkään kaikkea ratkaise mutta kyllä se mun mielestä on osa sitä tosi tärkeitä ...

Yhteinen linja ja yhteistyö koettiin tärkeäksi syrjäytymisen ehkäisyssä. Haastateltavat arvostivat muiden opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenten tietoa syrjäytymisen ehkäisyn keinoissa. Koettiin myös, että opiskeluhyvinvointiryhmässä on paljon tietoa ja sitä voi hyödyntää ongelmien tunnistamisessa sekä myös konsultointikeinona.

Yhteinen linja. Se on niinku mun mielestä tässä talossa niinku hirveen suuri vahvuus... yhteinen näkemys asioista että miten toimitaan ja että ne huolet sitten ajetaan todella.

Tosiaan yritetään keskustella sillai jos jotakin tuntuu että liikkuu ilmassa jotakin jonkun tyypistä problematiikkaa eri ryhmissä niin keskustellaan siinä ryhmässä... mietitään oisko jotakin semmosia pedagogisia ratkaisuja ja keskustellaan. Siiten että viedään tarvittaessa eteenpäin henkilöstökoukuksiin esimerkiksi periaatellisissa asioista.

Tiedottaminen oli opiskeluhyvinvointiryhmän mielestä syrjäytymisen ehkäisyssä merkittävää. Kolme haastateltavaa koki tiedottamisen keskeisenä vaikuttamiskanavana asenteisiin sekä madaltamaan opiskelijoiden kynnystä hakea tukea. Opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenten mielestä oli tärkeää, että ryhmä on näkyvissä. Ilmapiiirin tulisi olla sellainen, jossa kuka tahansa voi rohkeasti kysyä mitä toiselle kuuluu. Mielestäni tässä näkyy osittain samankaltaisuuksia Kirkon syrjäytymistä ehkäisevään työhön, jonka tarkoituksena on vahvistaa lähiyhteisöjä ja niiden luontevaa huolenpitoa jäsenistään. Opiskeluhyvinvointiryhmän toiminnan vaikuttavuudella pyritään kirkon lailla tukemaan ihmillistä vastuuta. (Helosvuori ym. 2002, 126.) Toiminnassa näkyy myös varhainen interventio joka Huhtasen (2007, 31)mukaan pyrkii vähentämään jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta, esimerkiksi yleiset tiedotustilaisuudet.

Ett se semmoinen rohkeus myös tuoda se huoli esille niin se on tärkeä ja sitten myös tässä se että opettaja voi itse todella mennä siltä opiskelijalta kysymään että mitä sulle kuuluu, että se on se oikee toimintatapa että ei niin että joku tulee selän takana kertomaan että jotain ja sitten joku meistä ottaa sen huolen esille. Se on mun mielestä hirveen tärkeitä että ilmapiiiriin ja asenteisiin vaikuttaminen ja se että tää on niinku normaalia elämää, ei tää oo niin ihmeellistä ja kaikille voi sattua kaikenlaista.

Ja tällöiset yleiset infotilaisuudet mitä meillä on tietysti semmonen avaus kun meille tulee uusia opiskelijoita joille voi kertoa että meillä on tällaista ja esitellään nää kaikki meidän hoitoonohjausmallit ynnä muut se on musta semmosta tärkeitä vaikuttamista.

Hyvinvointikysely ensimmäisen vuoden opiskelijoille oli yhden haastatellun mielestä hyvä tapa kartoittaa opiskelijan hyvinvointia. Kysely oli hanke jota ei toteuteta joka vuosi. Haastateltava mainitsi haasteelliseksi sen, että hankkeet tulevat ja menevät mutta jatkuvuutta ei juuri ole.

No, tota esimerkisi tää tällöinen kartoituskysely mikä me tehtiin ja sieltä kyselystä me poimittiin siis kaikki sellaiset opiskelijat jotka halusivat tulle että ilmaisivat kyselyssä huolia niin heidät kaikki sitten tosiaan parityökentelyllä ne haastateltiin se oli tavallaan niinku se mielialanhankkeen puitteessa tehtiin tällöinen hyvinvointikysely

7.2 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Kysyin opiskeluhuvinvointiryhmän jäseniltä miten he havaitsivat omassa työssään opiskelijoiden huolet.

Signaalit voidaan tulkita heikoksi ja ne voivat voimistua ajan kanssa. (Huhtanen 2007, 92.) Aineiston mukaan signaalit ovat joko **heikkoja** tai **voimistuvia**. Voimakkaat signaalit ovat helposti havaittavissa kun huolet näyttäytyvät konkreettisesti, kuten poissaoloina ja rästeinä tai jopa asenteissa. Oppimisvaikeudet nähdään myös eräänlaisena huolen signaalina sillä ne voivat herättää opiskelijassa masennusta. Joskus ulkoinen olemus voi myös toimia signaalina.

...joskus ne havaitsee luokkatilanteissa... että opiskelijalla joskus on vaikeaa hyväksyä niitä asioita joita mitä siellä on sisällöllisesti että he reagoi jotenkin puheenvuorossa tai kommentissa tai asenteissa

No, aika usein mä käytän tätä läsnäololistaa tunneilla niin siitä mä sitten heti kiinnitän huomiota jos siellä on joittenkin kohdalla on paljon näitä poissaoloja tai tehtävät ei palaudu deadlineen mennessä et ne on niinku niitä signaaleita mulle päin.

Haasteellista huolen havaitsemisessa ovat heikot signaalit. Huoli ei välttämättä näy ulospäin. Huolta kantavan opiskelijan opintosuoritukset saattavat myös olla hyvät. Opiskelija huoltoryhmän jäsenet painottivat henkilökohtaisen kontaktin merkitystä opiskelijoihin. Kontakti ja tuntemus voivat madaltaa opiskelijan kynnystä ottaa yhteyttä opiskeluhyvinvointiryhmän jäseniin.

Ei mun mielestä niitä välttämättä tuolla havaitse että mä ajattelen että opiskelijat kellä on erilaista taakkaa olemassa elämässä niin ne on usein ihan tavallisen näköisiä opiskelijoita ja usein ihan iloisen näköisiä opiskelijoita.

Ja mä ajattelen että tapaa sit paljon näitä opiskelijoita jotka voi menestyä myös vaikka teoriaopinnoissa hyvin mutta sitten haasteellisempaa on tällaiset vuorovaikutustilanteet, että ne tuottaa sitä ongelmaa sitten enemmän mikä sitten näkyy vaikka harjoittelussa et siinäkin ei voi sano niin että kaikilla osa-alueilla ihmisillä aina menis huonosti opiskelussakaan että voi olla joissakin onnistuu oikein hyvinkin

...mutta en mä toisaalta havaitse kaikkea, koska opiskelijamäärät saattaa olla esimerkiksi tällä hetkellä, mulla on 65 opiskelijaa ryhmässä, että kyllä siinä taustalla myös se tiimityö opettajien välillä...

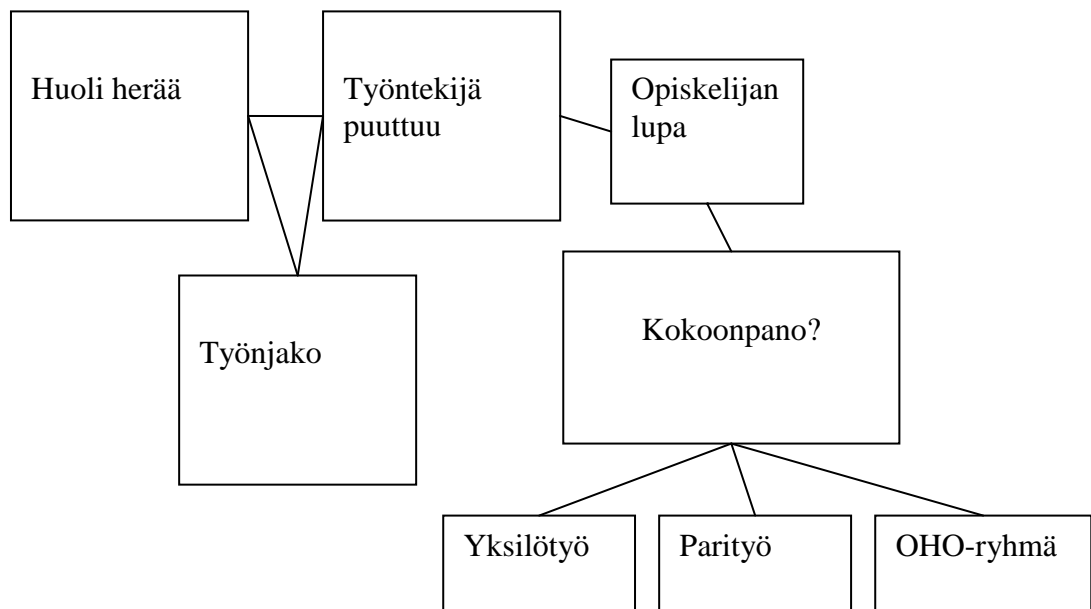
Apuna huolen signaalin havaitsemisessa on haastateltujen mukaan työkokemus ja harjaantunut silmä. Yksi opiskelijahuoltoryhmän jäsenistä painotti tuutoroinnin merkitystä tärkeäksi sekä lähimmäisrakkautta opiskelijatovereiden keskuudessa.

No, tota silmät auki. Silmät auki ja että huomioi, että kiinnittää ihan selkeästi huomioi ja pyrkii luomaan kontakteja kyselemään kuulumisia ja kyllä mä koen että tietyllä tavalla semmonen niinku kun on ihmissuhdetyössä ollut koko ikänsä niin myös on semmonen harjaantunut silmä huomamaan.

Ja sit on joitakin tämmösiä opiskelijoita jotka selvästi kantaa huolta vertaisistaan ja aika herkästi sitten tulee sanomaan että jos havaitsee jotakin että kuule mä oon huolissani. Tää on erityisen hyvin tullut näkyviin pitkäkestoisissa ryhmissä että se tuutoroinnin alas ajaminen on aivan kerta-kaikkisen huono juttu.

7.3 Prosessi alkaa puuttumisella

Varhainen puuttuminen Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmässä on tiivistä yhteistyötä. Kysyin miten opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenet puuttuvat. Yhteistä oli, että työnkuva toimii usein lähtökohtana puuttumiseen. Useimmiten haastatteluiden mukaan puuttuminen lähtee käyntiin siitä kun huoli on herännyt. Olen hahmottanut kuviossa 1 prosessipolun. Tavallisesti se työntekijä puuttuu joka huolen on havainnut mutta yhtä hyvin huolen puheeksiotto voidaan sopia työnjaolla. Riippuen huolesta prosessi etenee joko yksilötyönä rinnalla kulkien, parityönä tai osana opiskeluhyvinvointiryhmän työtä. Lähtökohtana jatkotyöskentelylle on opiskelijan lupa. Selvitän eri kokoonpanojen työskentelytapoja kappaleessa jossa käsittelen huolen puheeksi ottoa.

kuvio 1 prosessipolku

... se saattaa lähteä sillä tavalla että opo ottaa yhteyttä jonkun opiskelijan suorituksista ja sitten sanoo että on rästejä siinä sitten mietitään että kumpi ottaa yhteyttä ja miten edetään. se on vähän semmosta työn jakoa vähän että tai kuraattorin kanssa että tavallaan vastustetaan vähän ja mietitään että kenen tehtävä on ottaa yhteyttä ja tarttua siihen kysymykseen tai siihen opiskelijan tilanteeseen.

No, tavallisesti me sovitaan siinä ryhmässä sitten kuka ottaa kontaktia, kuka ehdottaa tapaamista ja useinhan se kontaktin ehdottaminen tulee sitä kautta joka tavallaan on tuonut sen asian sen casen sinne opiskelijahuoltoryhmään..

Periaatteessa siinä pitää olla opiskelijan lupa että saadaan nimillä äsitellä niitä siellä. Tietysti ollaan lähdetty siitä mennään niiden puitteissa mitä meillä on lainsäädännössä ja sitten ohjeiden jotenkin että se ei ole tarkoitus että selän takana puhutaan opiskelijasta vaan se että opiskelija itse on mukana siinä prosessissa jos on joku huolen aihe mitä lähdetään viemään eteenpäin.

7.3.1 Huolen puheeksi otto

Huolen puheeksi otto on eräs varhaisen puuttumisen työmenetelmä. Aineistosta löysin eri lähtökohtia huolen puheeksi ottamiseen jotka luokittelin ne teoriapohjan mukaan subjektiiviseen huoleen, kontaktitietoon ja ennakointiin. (Arnkil & Eriksson 2007, 21,22,26,29.)

Subjektiivisen huolen alle laitoin ne tilanteet joissa opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenen huoli herää tekemiensä havaintojen pohjalta tai asiakkaan tilanteesta. Subjektiivisen huolen alaluokaksi laitoin tuntemuksen työkaluna, sillä osa opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenistä kertoi haastatteluissa että he ottavat huolen puheeksi käyttäen aistihavaintoja. Subjektiivinen huoli on osalla opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenissä herännyt kontaktissa opiskelijaan.

Usein käy niin että opiskelija tulee nivellysti jonkun asian kanssa mutta sitten mä ehkä huomaan että siinä onkin jotain muuta taustalla joku semmonen että mä voin suoraan kysyä että onko tässä jotakin muutakin taustalla kysyä sitten suoraan että mitä sä itse tästä ajattelet tästä. Se voi tulla sitä kautta sitä kautta joku ihminen on tullut luokse sitä kautta ja sitten huomaan että asiat ei ihan kertonut kaikkea. usein tulee ensin pienen asian kanssa.

Että se on aika mielenkiintoista varsinkin näitten nuorten miesten kohdalla että silloin kun he tule tuolta jostain kauempaa ja on just lukiosta tullut ja ensimmäistä kertaa pois kotoa niin kyllä on äitiä ikävä ja sitten saattaa että sitä asiaa tulee ihan sillai että hei oisko sulla päänsärkylääkettä tai jotakin muuta ja se on usein sitten se lähtökohta siihen että takana on jotakin. Silloin kun nuori ihminen sanoo että muuten niin silloin pitää olla korvat auki silloin siinä täytyy olla jotakin semmosta joka on oikeasti tärkeä.

Kyllä sitten joittenkin kanssa jos on syntynyt sillä tavalla sellainen kontakti vaikka ei ole mistään huolista puhuttu niin voi kyllä ihan siinä tapauksessa ihan kysyä että tiedätkö mä kannan huolta tästä ja mitä sä itse ajattelet?

Että mä en niinku sillai säikähdä sitä että mä heti sanon että mee sitten jollekin muulle ammatti-ihmiselle. Ehkä enneminkin niin päin että sit mä saatan myös tavata niinku uudestaan ja palataan siihen huoleen ja sitten jossakin vaiheessa jos mä ajattelen että tää huoli on sen tyyppinen että siinä tarvittais jotakin muuta ammattilaista niin sitten me monesti soite-taan yhdessä sille ammattilaiselle tai laitetaan yhdessä viestiä ja varataan vaikka sitten yhteinen aika että tulee tämmöinen saattajan vaihdettavuus että jollakin tavalla se ei katkea se ketju siinä.

Tuntuma on osalla opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenillä työväline, jolloin huoli otetaan puheeksi aistihavaintojen perusteella. Tuntuma liittyy subjektiiviseen huoleen sillä aistihavainnot on syntynyt kontaktin aikana.(Arnkil & Eriksson 2009, 22.) Usein tuntu-maan pyritään saamaan varmistusta ja aineistossa näkyikin se, että vedotaan huolen puheeksiotossa tunteeseen ja sen varmistamiseen.

...vähän niinku kysellen että kun mulla on herännyt tämmöisiä kysymyksiä, niin mitä sä ajattelet että pitääkö ne paikkansa ja liittykö ne jotenkin asi-aan onko niillä todellisuustaustaa että se on niinku se ensimmäinen.

Kyllä mä ihan varmaa aistihavainnoin perustelen sitä että minusta näyttää että olet kalpa, olet väsynyt, se entinen hymy on kadonnut. Silloin se opis-keija saattaa sanoa että joo että mulla on sitä ja sitä tai ei tarvii olla huol-lissaan että tää kalpeus on ohimenevää. Että yleensä aloitan siitä mitä olen nähnyt.

Yleensä ihan keskustelen suoraan niinku omista havainnoista.

Kontaktitiedon kautta on yksi haastatteluista ottanut huolen puheeksi. Tämä kontakti-tieto on perustunut opiskelijakaverin huoliin. Opiskelijan kertomat huolet voivat myös toimia haasteena huolen puheeksi otossa, mutta sen esimerkin otan myöhemmin esille kun käsittelen huolen puheeksi ottamisen haasteita.

Tai sitten jos on sillä lailla että joku toinen on huolissaan, kysyn tältä joka on käynyt huolen kertomassa että saako sanoa mistä tulee ja jos on lupa niin sanon että ystäväsi on huolissaan. Useimmitenhan siinä käy niin että ystävä yrittää aina ensin opiskelijalle itselleen puhua. Aina se täytyy se luottamus siinä kuitenkin säilyttää, ja pitää voida luottaa siihen että opis-keilijan asiat ei sitten mene muualle kuin mihin hän on antanut luvan.

Yksi opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenistä käytti **ennakoivaa** työotetta ottaessaan huo-len puheeksi, eli arviointi siitä mikä lähestymis- tai toimintatapa on kyseiselle opiskeli-jalle hyvä /Arnkil & Eriksson 2009, 29).

Se riippuu hirveesti että minkälainen henkilö mulla on vastassa, että tota välillä täytyy miettiä aika paljon ihmistä ennakkoon. Tässä tänään juuri semmoinen prosessi aamupäivällä selvästikin niinku mietin ja valmistauduin että mitä mä ajattelen tästä ihmisestä persoonasta ja mikä on se tapa ja kohta. Että välillä täytyy lähestyä hyvinkin empaattisesti ja sitten on ihmisiä joille täytyy aika suoraan sanoa missä se probleema on kulloinkin... ja miten tota... Sitten me välillä tehdään parityöskentelyä otetaan ihan siis tietoisesti opinto-ohjaajan kanssa tai kuraattorin kanssa tai terveydenhoitajan kanssa joku asia puheeksi.

7.3.2 Huolen puheeksiottaminen työmenetelmänä

Opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenet käsittelevät huolta eri tavoin riippuen paljon millä kokoonpanolla ollaan. Lähtökohtana huolen käsittelyyn on opiskelijan toive siitä miten käsitellään ja menetellään. Ensimmäisessä kuviossa näkyi eri kokoonpanot ja tässä kappaleessa selvitän lähemmin miltä huolen puheeksiottaminen näyttää yksilö-, pari tai opiskeluhyvinvointiryhmän työssä.

Yksilötyöskentelyssä aineistoista löytyi yhteisenä tekijänä työskentelyn **arviointi**, tarkoittaen minkä asteen huolesta on kyse ja mikä työskentelytapa on tarkoituksenmukainen. Luokittelin huolen puheeksiottamisen kahteen eri luokkaan; **psykososiaalinen työskentely** ja **dialogisuus**.

Ehkä sen verran voin sanoa että käytän ohjaustyössä erilaisia ohjauksen lähestymistapoja juuri tän että olla kuulolla mikä lähestymistapa sille opiskelijalle sopisi. Kyllä mä sillai ajattelen että opiskelija on niinku oman elämänsä asiantuntija ja valtaistuttamaan elämäänsä niinku asioihin et-tä...

Siihen kohtaan mun täytyy arvioida päässäni kauheasti mä oon miettinyt niinku aika paljon sitä että missä vaiheessa missä se tulee se tietty arviointitaito ja suhteuttamistaito että milloin on kyse sen tyyppisestä huolesta... Sitä arviointitaitoa pitää jotenkin, mutta se siitä aikaisemmasta työstä jotenkin tuttua että kyllä se hirveästi hyödyttää että itsellä on entuudesta, että on joku käsitys siitä mikä ei suju tavanomaisin keinoin. Se on suhteellisen selkeä.

Yksilökohtaisessa työssä näkyi Kärjen (2009, 104.) esittämä psykososiaalinen työskentelymalli joka perustuu keskusteluun ja motivointityöhön. Opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenen ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa otetaan esille muun muassa opiskelija elämä, elämänhistoria ja elämän olosuhteet. (Kärki 2009, 104.)

... on varmaan aika monen tyyppistäkin lähestymistapaa sillä lailla että toisaalta mä työskentelen aika psykodynaamisesti että kyllä me puhutaan jonkin verran niistä asioista mitä on aikaisemminkin tapahtunut ja niistä asioista ja mistä opiskelija on lähtöisin ja onko elämässä aikaisemmin ollut jotain vastaavaa ja käydään sitä elämänhistoriaa niinku jonkin verran läpi.

Kyllä mä varman hirveen paljon puhun myös siitä että onko se jotenkin uusi asia vai onko se opiskelijalle tuttu asia onko se semmonen jonka kanssa hän on elänyt aikaisemmin onko hän sen kanssa selvinnyt pitkään aikaa. Että jos ajatellaan vaikka koulukiusaamista vaikka, opiskelijahan on siitä selvinnyt kumminkin ja on eri tilanteessa sitten kun hän on ottaakin sen sitten puheeksi.

Yhteistä työskentelytavoissa oli vuorovaikutus, kuunteleminen ja opiskelijan kunnioittaminen. Nämä edellä mainitut kuvaavat dialogisuutta. Yhteistä opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenillä oli, että työskentelyn tavoitteena yhteisymmärrys. Yksilötyössä koettiin tärkeäksi luottamuksen saavuttaminen, joka vaatii aikaa. Tärkeäksi koettiin myös se että hoitoonohjaaminen tapahtuu vasta kun opiskelija on itse siihen valmis.

Ensin yritän kuunnella hirveen tarkasti, että kun kuunteleminen ei ole vaan sanoja ja sitä mitä tuottaa ääneen ja se koko olemus ja kaikki se kertoo ja että kysymyksillä pyrin sitten auttamaan ja rohkaisen että meillä saa itkeä ja meillä saa huutaakin, meillä saa raivota, että ihan miltä tuntuu että pääsisi siihen itse asiaan niinku kiinni. Musta tuntuu että se on tänä päivän hirveän tärkeä että opiskelija jos hän jo on ymmärryksissä että mä tarviin tukea, mä tarviin apua. Että se on luonnollista ei tarvii hävetä, ei tarvii pärjätä aina, ei tarvii selviytyä yksin kaikesta, että saa sen viestin. Se on yleensä sitten se mikä avaa että mä voin kertoa enemmänkin!

Se että eteenpäin ohjaaminen on iso kysymys ja toisaalta on sitten tiettyjä asioita, tilanteita joita opiskelija voi itse tässä käydäkin niinku muutamia kertoja ja että katsotaan sitten yhdessä se että ny tässä vaiheessa on parempi että jatketaan sitä vielä että yhdessä tavataan ja opiskelija voi joskus kokea sitä suurta luottamusta tässä muakin kohtaan, että ei välttämättä halua sitten heti lähteä mihinkään muualle.

...pyydän opiskelijaa tulemaan vastaanotolle ja elikkä varataan rauhassa aikaa ja sitten yritetään selvittää mistä on kysymys ja mitkä ovat opiskelijan omat tunnelmat tai tunteet tai ajatukset tai niinku siitä tilanteesta ja lähdetään niinku tavallaan selvittää sitä tilannetta.

Parityöskentelyä voi aineiston mukaan olla eri muodoissa, riippuen huolesta. Yhdessä opiskeluhuvinvointiryhmässä huolta käsiteltiin vertaistuellisessa muodossa. Opinpaja on

ollut yksi foorumi missä opiskelijat ja kaksi opiskelijahuoltoryhmän jäsentä on voinut keskustella tekemisen ohella. Yksi haastatteluista koki että vertaistuelliset ryhmät olisivat tarpeen jotta voisi kokoa yhteen opiskelijoita joilla on samantyyppisiä huolia.

...on pidetty tällaista opinpajaa. Asiat menevät limittäin, puhutaan sellaisesta henkisestä tuesta että sitten ihan sitä käytännön tukea siihen niihin oppimistehtäviin. Että niitä ei erotella toisistaan, että nyt hoidetaan tämä asia ja tämä asia. Senkin mä koen vahvuutena että se opiskelijalle sellainen turvallinen tuen tapa. Me puhutaan näistä ja pyritään saamaan että oppimistehtävät eteen ja että ja miten ne etenee, tehdään aikatauluja ja sopimuksia ja samalla jutellaan sitten siitä että miten sä jaksat.

mutta nyt tänä syksynä on niin että opiskelijoissa on hurjan paljon samantyyppistä ongelmaa ja aloitettaisiin tällainen vertaisryhmä, kysyttäis opiskelijoilta että olisiko kiinnostusta, että saatais semmonen viiden kuuden ryhmä jossa on samantyyppiset asiat ja sillä että tota se on sellainen mitä mä en ole aikaisemmin havainnut että nuorilla ihmisillä on huoli omista vanhemmistaan, ja heidän selviämistään ja ihmissuhteistaan ja muusta ja tavallaan että he kantavat semmosta mitä heille ei kuulla. Jotenkin sen saaminen siihen vertaisryhmään. Että tietäis miten menetellään.

Tilanteessa voi esimerkiksi olla työparina terveydenhoitaja, mikäli kyse on terveyteen liittyvästä huolesta. Positiivista parityöskentelyssä koettiin se, että opiskelijan ei tarvitse kertoa huolistaan ison raadin edessä. Erittäin hyvänä koettiin se, että yhdessä voi rakentaa käsitys opiskelijan tilanteesta eri näkökulmista. Joskus parityöskentely on myös turvallisuuden kannalta hyvä asia.

Tavallisesti on parityöskentely, että ei tule sellainen älytön voimasuhdeero. Siinä tavallaan että opiskelija olisi jonkun raadin edessä että se tuntuu useasta aika vaikealta...Otetaan yhteyttä opiskelijaan ja kysytään, että sopiiko että tapaamisessa on läsnä kuraattori tai terveydenhoitaja tai opettaja tai näin että se lähtee tavallaan suunnitteluvaiheessa liikkeelle se että ja noudatetaan sitten niitä opiskelijan toiveita

... se on niinku sen opiskelijan näkökulmasta ihan hyvä asia, ainahan joutuu miettimään sitä miten tää vaikuttaa tähän opiskeluun että siinä tulee niinku tällamoista monta näkökulmaa. Jos on tää hoitoon ohjaaminen niin hirveen hyvä on että terveydenhoitaja on siinä paikalla.

Ja sitten kaiken kaikkiaan muutenkin niin jos on hyvin haastava tilanne niin se on jotenkin luontevaa ja joskus voi olla turvallisuuteen liittyen jokin kysymys että ei ole hyvä tavata yksin, että mä ajattelen että siitä tulee se monialainen näkökulma, että se on se etu sitten ihmiset muistaa ottaa

vähän eri asioita esille ja niinku eri näkökulmista ja tapahtuu työskentelyä monialaisesti, se on varmaan se etu siinä.

Opiskeluhyvinvointiryhmä näyttäisi aineiston mukaan myös olevan enemmän toisen tason foorumi. Siellä puhutaan huolista yleisellä tasolla, opiskelijan nimeä ei mainita ilman opiskelijan lupaa. Aineiston mukaan näyttää siltä, että Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmillä on yhteinen opiskelijälähtöisyys. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenet kuuntelevat opiskelijaa jotta myöhemmin voidaan yhdessä rakentaa sellaiset tukikeinot jotka ovat opiskelijan mielestä hyväksyttävät.

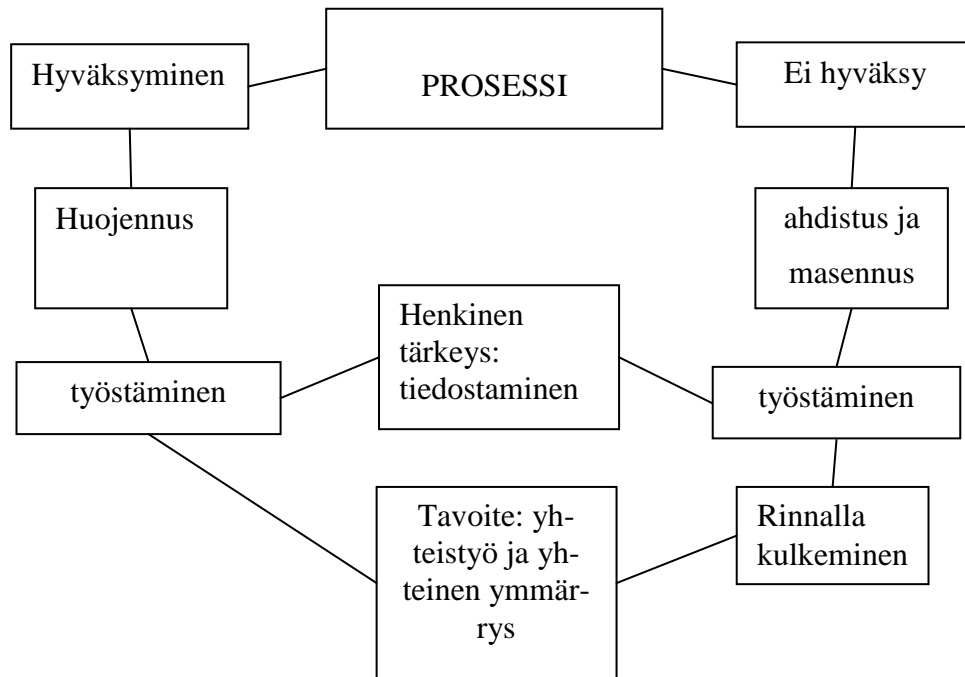
Opiskelijahuoltoryhmässä ei puhuta nimillä asioista sillai muuten ku että opiskelija on antanut siihen luvan puhutaan sillai yleisellä tasolla. Ja tota ollaan hirveen tarkkana, aina ollaan sitten, että pyritään kaikenlaisesta tämmöisestä että mitkä asiat voidaan viedä opiskelijahuoltoryhmään vai viedäänkö ne tosiaan vain nimettömänä vai keskustellaanko vain periaatteista.

...jos opiskelija on mukana sitten on toinen tilanne silloin opiskelija itse tuo sinne asioita sitä asiaa mitä itse haluaa. Aika harvoin meillä on opiskelija mukana siinä tilanteessa että ehkä opiskelijat kokee sen vähän semmoisena liian isona foorumina... yleensä opiskelijahuoltoryhmä tosiaan on vähän semmonen niinku ylemmän tason, se käytännön tavallaan asiakastyö tai siis opiskelijoiden kanssa tehtävä työ käydään tai tehdään pienemmissä foorumeissa.

...iso osa ajasta kuunnellaan opiskelijan ajatuksia ja mietteitä ja tuntemuksia sitten yritetään yhdessä miettiä että mistä me se riittävä tuki saatais rakennettua ja mikä taso opiskelijan mielestä olis hyväksyttävää ja voihan se olla että meillä itsellä on mielessä eri ajatus mutt että toisaalta kun toimitaan vapaaehtoisuuden näkökulmasta niin sitten yhdessä mietitään niitä apukeinoja...

7.4 Miten opiskelija tilanne muuttuu?

Huolen puheeksiottaminen näyttäisi aloittavan opiskelijassa sekä ohjaussuhteessa prosessin. Tämä prosessi voi muodostua myönteiseksi joka päättyy huojennukseen tunteeseen mutta toisaalta se prosessi voi myös olla vaikea käsiteltävissä jolloin tavoitteeseen päästään pidemmän työskentelyn kautta. Tavoitteena on yhteistyö ja yhteinen ymmärrys. Kuviossa 3 olen hahmottanut prosessin rakenteen.

kuvio 2

Kuvio selvittää sen että huolen puheeksiottaminen voi aloittaa opiskelijassa myönteisen prosessin jolloin se on herättänyt opiskelijassa huojennuksen tunteen. Tällöin työstäminen ei välttämättä ole niin vaikea asia ja tavoitteeseen on helpompi päästä. Puuttuminen on selkeyttänyt opiskelijan tilannetta ja hän tulee tietoisiksi ongelmastaan, joka on varsinkin yhden haastatellun mielestä henkisesti tärkeä asia. Kaksi opiskeluhuvinvointiryhmän jäsentä mainitsi sen, että pelkkä huolen puheeksiottaminen ei auta eteenpäin mutta kun huoli on otettu puheeksi, on tietoisuuden kanssa helpommin mennä eteenpäin ja hakea tukea.

No, mä luulen että henkisesti se on tosi tärkeitä että saa sanoa ääneen että mikä sitä mieltä sitä painaa. Totta kai siitä on vielä pitkä matka että ei-hän siinä yhdellä keskustelunaikana saada kaikkia ongelmia saada ratkaistua mutta ylipäätään se sanoo jollekin ääneen sanoa mistä on kyse ja se että se ei ole vaan pelkästään oman pään sisällä vaan sen saa niinku jakaa sen ja siinä on niinku minun mielestä aika paljon tapahtunut.

... monet opiskelijat on huojentuneita. Siten ne on niinku huojentuneita ja se tällainen ihanin kiitos mitä siitä työstä voi saada että opiskelija kokee että hän on siihen apua saanut. Mutta tietyllä tavalla se on niin että se ei ole ainoastaan se puheeksi otto joka muuttaisi sitten on se kysymys että mitä tehdään ja siinä sitten tietysti otan tilanteen sitten erilaisin tukitoimin, mikä se sitten onkaan ja se mihin päädytään tai mitä tehdään niin muuttuu sitten niin että opinnot etenee ja löytyy oma paikka.

Joskus tilanne on vakavampi se saattaa käynnistää pidemmän prosessin. Tyypillinen tilanne kahden opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenen mielestä on se kun opiskelija ei hyväksy tilannetta tai ei tunnista huolta itsessään. Haastattelusta sain sen käsityksen että tilanne voi olla erittäin hankala tunteellisella tasolla kun opiskelijan kanssa pohditaan onko mahdollista valmistua ammattiin.

Sitten on tietysti niitä kohtia jolloin täytyy pohtia sitä että opiskelijasta se ei ole mahdollista valmistua tähän ammattiin ja se on sitten semmonen pidempi ja hankalempi prosessi. Että siinä joutuu työstämään joskus aika pitkään opiskelijan kanssa sitä asiaa että pystyy hyväksymään sen koska se on aika karsea tilanne koska siihen sitoutuu aika paljon haaveita ja toiveita tulevaisuudesta. Ja voi olla että ollaan opintojen puolella välissä menossa ja sitten se keskeytyminen tulee jostain sairastumisen tai syvän kriisin takia ja me tehdään siinä sitä työtä aika pidempijänteisesti, annetaan opiskelijalle mahdollisuus...

Mutta sitten tietysti se tilanne jos opiskelija ei itse tunnista sitä niin sitten se varmaan lisää ahdistusta että voi mennä aikaankin ennen kuin hän suostuu hyväksymään.

Prosessin edetessä kaksi opiskeluhuvinvointiryhmän jäsentä kokee tärkeäksi sen että opiskelijan itsetunto säilyy ja se että työstäessä huolta on tärkeää kulkea rinnalla. Oleellista on että ei määrittele opiskelijan kykyä tehdä työtä pidemmällä tähtäimellä ja että hänen tulevaisuus on avoin. Tavoitteena on yhteistyö sekä yhteinen ymmärrys.

Se on optimi-tilanne jos hän tulee itse siihen tulokseen että oman itsensä suojaamiseksi, hänen ei kannata jatkaa tällä alalla. Että yrittää jotenkin hoitaa se asia sille että ihmisen itsetunto ja ajatus siitä tulevaisuudesta on mahdollinen, että yritetään niinku enemmän rakentaa siihen suuntaan että hänen itsensä suojaksi ja hänen parhaaksi hänen ei kannattaisi että tätä on jotenkin liian vaativia tilanteita ajatellen hänen kokonaisuutta että joku toinen ammatti voisi olla lempeämpi hänelle itselleen. Mutta jotenkin niinku tässä positiivisessa ajatuksessa... mutta ei ne mitään helppoja ole... että siihen menee aika paljon aikaa voi tarvita useitakin tapaamisia.

Siinä mä ehkä ajattelen että meidän rooli on tärkeä myös tuoda se lohtu esille, että se ei tarkoita sitä että jos ei nyt pysty menemään harjoitteluun että ei sitten pysty mennä niinku myöhemmin tai ei sitten pysty työskentelemään vaan että ei ole sellaista semmoista kokemusta välttämättä että se menee niinku ohi tai sillai. Siinä mä ajattelen että olla kannattelijana on myös tärkeää.

7.5 Haasteet

Huolen puheeksi ottoon liittyy monia haasteita. Erikssonin ja Arnkilin (2006, 7-9) mukaan työntekijä voi kokea puheeksioton haasteelliseksi esimerkiksi erehtymisen pelosta tai toisten tai omasta reaktiosta..(Arnkil & Eriksson 2009, 7-9.) Mutta aineistosta ei löytynyt mitään näihin liittyviä haasteita. Aineistosta kertyneet haasteet olivat hyvin moninaisia ja ne liittyivät joko ammatillisuuteen, työhyvinvointiin tai eettiseen pohdintaan. Yhteistä haastatteluista oli että mikään haaste ei saisi estää huolen puheeksi ottamista. Toisaalta kiire, oli yksi usein mainittu haaste jolla vaikuttaa olevan iso merkitys huolen puheeksi ottoon.

Kiire vaikutti olevan opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenistä iso haasteellinen tekijä huolen puheeksi otossa. Se vaikuttaa hyvän vuorovaikutussuhteen luomiselle, varhaiseen puuttumiseen sekä omaan jaksamiseen.

Kaksi haastatteluista koki että luottamuksen rakentamiselle tulee antaa aikaa.

Kyllä siihen tietysti liittyy paljon haasteita ja ensinäkin se että miten vois välittää niin selkeästi sen että voi luottaa. Kun se ei ole vain minun asia vaan se on vuorovaikutusasia. Sen mä koen että se on semmonen jota aina pyrkii että miten mä sen tälle opiskelijalle välitän, että oikeasti voi luottaa

Siihen liittyy sama haaste kun että jos on niinku pieni eläin jota yrittää kesyttää niin se saattaa säikähtää jos menee liian voimakkaasti ja nopeasti mitenkä sen sitte houkuttelis esille sen ihmisen itse ottamaan vastuuta silleen että ei mene lukkoon siitä mitä mä tuon esille. Siinä se haaste on miten sen asian ottaa hienotunteisesti esille.

Mielestäni viimeinen sitaatti kuvaa myös osittain sitä prosessia kun luodaan luottamuksellista suhdetta opiskelijaan.

Kiire vaikutti yhteen opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenen epävarmuutena siitä, että ehtivätkö he kiireen takia havaita opiskelijoiden huolia. Kiire vaikutti myös opiskelijan tavoitettavuuteen.

Ja ehkä sitten joissakin tapauksissa mä ajattelen että haaste on myös se että tavallaan ne että on paljonkin opiskelijoita jotka siis jotenkin niiden opiskelijoidenhuolet on niinku lisääntynyt se että ei sitten joku mene ohi että ei kaikkeen niinku kiinnitä huomiota. Tää työ on kuitenkin aika kii-

reistä. Se kiire se on yksi haaste tässä, tuntosarvien ylhäällä pitämisen näkökulmasta, että näkeekö ja huomaako kaikki.

Mä ajattelen että mulla ehkä se kiire on niinku ehkä se suurin este että ei vaan ehkä huomaa. Sen kiireen lisäksi jos opiskelija on paljon poissa, ihan sen yhteyden saaminen häneen niin että kun ei vastaa sähköpostiin tai puhelimeen tai ei näy oppilaitoksessa niin se on ehkä kiire ja opiskelijan saavuttamattomuus. Jos opiskelija ei ole paikan päällä niin se kiire näkyy sit siinä että ei niinku ehdi lähteä jäljittelemään tai tavallaan mistä sitten se vaatisi aika paljon ylimääräistä aikaa tai ehkä sen tyyppisiä

Kiire vaikuttaa myös työssä jaksamiseen ja työn kuormitus voi vaikuttaa omaan jaksamiseen kahden opiskeluhyvinvointiryhmän mielestä.

Sekin on tietysti yksi haaste että on tietenkin myös vain ihminen ja on niitä päiviä kun ei vain kerta kaikkiaan jaksa. Mutta just se että tää kuormitus on hirveen epätasaista. Syksyt on aika rankkoja siihen kuuluu kaikki tää Hopsien tekemiset ja sitten ne aineet joita mä opetan, tuntuu vaan että ei ole inhimillisesti mahdollista ja sitten se että ei voi sanoa opiskelijalle että tuutko kolmen viikon päästä.

Aina on haaste se että aina ei ole siinä työssä yhtä skarppina tai se tilanne ei menekään ihan niin tai on jotenkin väsynyt tai muuten sit semmonen joka jää painamaan. Kun on kiire ja on vähän aikaa ja sitten tajuaa että ohittaa jossakin tilanteissa ja sitten ajattelee että ois pitänyt enemmän pysähtyä.

Ammatillisuuteen liittyviä haasteet liittyivät lähestymistapoihin. Yksi haastatteluista pohti millä tavoin lähestyä vieraita ja uusia ilmiöitä ja toinen pohti että on haasteellista lähestyä torjuvaa opiskelijaa. Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten jälkeen yksi haastattelusta koki, että kynnyks on korkeampi lähestyä uhkaavaa tai pelottavaa opiskelijaa. Yksi haaste oli kohdata maahanmuuttaja opiskelija niin, että häntä ei asettaisi hankalaan tilanteeseen tai nolaisi. Kaksi opiskeluhyvinvointiryhmän jäsentä pohti omaa ammattitaitoa ohjata eteenpäin opiskelijaa.. Yksi opiskeluhyvinvointiryhmän pohti prosessin tuomia haasteita.

Ehkä yksi haaste huolen puheeksi ottamisessa, semmonen kulttuurinen haaste, tässä mä en viittaa pelkästään maahanmuuttajataustaan, mutta on ehkä varmasti sellaisia ilmiöitä ja asioita jotka on itselleen vieraampia ja miten olla sitten niin hienotunteinen että joissakin saattaa olla sen tyyppisiä haasteita.

Tietysti on semmoistakin sattunut että on pelottava opiskelija on jotakin semmosta uhkaa jonka kokee ja miettii että miten tässä sitten edetään. Sitten kun siitä huolimaatta on ottanut asian esille ja tavannut opiskelijaa kasvoista kasvoihin kyllä se on aina auttanut selvittää asioita, mutta joidenkin kohdalla kynnyks on korkeampi kuin toisilla. se että silloin kun tuli näitä kouluampumisia ja muita niin sitä oikeasti mietti onko se mahdollista myös täällä ja tajus että kaikki on mahdollista. Silloin on kokenut enemmän sitä uhkaa.

Jos opiskelija on semmonen hyvin torjuva ja näin niin on vaikeampi päästä sillai juttelemaan.

Ehkä just tää kulttuuriero kun miettii millä tavalla voi lähestyä opiskelijaa että se on se oikea tapa ettei nolais häntä mitenkään tai asettais semmoseen hankalaan tilanteeseen.

Mutta sitten on tietysti se että ei ole ammattitaitoa semmoisiin asioihin että pitäisi sitten osata ohjata eteenpäin.

Varmaan jos ajattelen omaa ammattitaitoa kyllä mua vois mietityttää ottaa joku semmonen asia puheeksi mistä mä tietäisin että mulla ei ois hirveästi apua annettavana... tai... kyllä varmaan sitä joskus miettii sitä omaa osaamista että pelkää aiheuttaako enemmän hallaa tai hyvää? mutta jotenkin sitä on miettinyt että mieluummin sitten toimii rohkeasti ja sitten ohjaa eteenpäin jollekin ammattitaitoisemmalle jos on kysymys jostain lääketieteellisestä asiasta.

Eettinen pohdinta liittyy lähinnä vaitiolovelvollisuuteen, puuttumisen seuraamuksiin ja opiskelijan itsemääräämisoikeuteen. Vaitiolovelvollisuus herättää haasteita tilanteissa kun huoli tulee ulkopuolelta ja tilanne saattaa vaarantaa huolta heränneelle henkilölle. Pienessä yhteisössä on myös vaikeampi konsultoida.

... mulla on joskus ollut että tota joku opiskelijakaveri on tullut kertomaan jostain toisesta opiskelijakaverista että epäilee esimerkiksi kovien huumeiden käyttöä ja sitten on ehdottomasti kieltänyt se että ei saa kertoa hän on niinku kertonut tällaista että hän pelkää oman turvallisuutensa puolesta. Ja silloin se on hankala tilanne on aika vaikeeta silloin puuttua jos huumeiden käyttö ei näy opiskelussa, että ei tule sellaista konkreettista tilannetta että siihen vois niinku puuttua että jos se tapahtuisikin niinku vapaa-ajalla. Että se on hankala tilanne. Mutta siinä sittenkin tietysti että se tieto on jossain tuolla olemassa että voi olla että tulee jokin tilanne jossa sen pystyykin sitten käsittelemään. Mutta se että jos joku kertoo jotakin ja kieltää että mua ei saa paljastaa ja että niin siinä on semmoinen ristiriita.

No, tosta vaitiolovelvollisuudesta ja sitten että minkä verran sitä voi näin kollegoiden kesken jakaa sitä huolta että voiko kysyä tai pitääkö kysyä anonyyminä. Tää on kuitenkin pieni yhteisö tää tunnistettavuus on tässä helppo. No sit mä oon saattanut sitten tehdä niin että mä oon kysynyt opiskelijalta että saanko kertoa muille tai saanko kysyä että mutta ehkä tää on se yks haaste minkä verran tässä voi sitten jakaa tai delegoida tai konsultoida jotain toista kollegaa.

Kaksi opiskeluhuvinvointiryhmän jäsentä pohti, että on syytä arvioida mitä seuraamuksia puuttuminen aiheuttaa. Yhteistä oli vastuuntunto opiskelijasta ja hänen hyvinvoinnista.

Siinä on tietysti se eettinen kysymys siinä taustalla että ei voi tota tavallaan penkoa sellaista esille mihin ei ole mahdollista vaikuttaa että se on jotenkin moraalisesti väärin avata sellaisia vaikeita asioita joille ei sitten ole mahdollisuutta tehdä mitään että se pitää myös arvioida ennakkoon että niinku mieltä niitä seuraamuksia.

Sitten tietyllä tavalla joissakin tilanteissa mä ajattelen että se on niinku semmonen rajauskysymys että joissakin tilanteissa mua saattaa estää ottamasta puheeksi myös että se on opiskelijan suoja, että jos ei ole mahdollisuutta siinä sitten siihen enemmän puuttua niin ehkä voi sitten olla epäeettistä kauheesti ottaa puheeksi, että on kauheen kiirre. Ja muistaa myös se että opiskelija ei ole vain täällä että joissakin tilanteissa myös se luottaminen muihinkin verkostoihin.

Itsemääräämisoikeus on positiivinen asia, aineistossa on myös selkeästi näkynyt se, että opiskelijan valintaa ja oikeuksia kunnioitetaan. Kolme opiskeluhuvinvointiryhmän jäsentä koki, että se voi myös aiheuttaa esteitä huolen puheeksi ottamisessa. Yhteinen mielipide oli, että itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Tulisi myös hyväksyä tilanteet jolloin opiskelija ei ole vielä valmis yhteistyöhön.

Tietysti se että jokainen ihminen on erilainen ja joku saattaa kokea että tää on mun yksityistä aluetta tähän ei koulun tule millään lailla.

Mut mä ajattelen että se on sen opiskelijan oma valinta myöskin että se lähtee sitten hänestä. Hän sitten oikeasti haluaa olla valmis ja mä ajattelen muutenkin että eihän sitä voi väkisin voi sitä ketään ottaa myös että sekin on niinku totuus.

jos me päästään niinku istumaan saman pöydän ääreen on se tilanne nyt minkälainen tahansa että siinä on sitten muitakin vaikka opiskeluhuvinvointiryhmän jäseniä paikalla, aina tarpeen mukaan me katsotaan että ketä pitää olla paikalla niin en mä näe siinä mitään estettä miksi niitä ei sit-

ten yritettäisi ottaa esille mutta se voi sitten olla siinä opiskelijassa että hän ei sitten halua sitä asiaa niinku hyväksyä ja ei halua jatkaa sitä.

Yksi haaste on se sellainen, se on tietysti myös hyvä asia mutta että ketään ei voi väkisin auttaa. Täytyy myös itse haluta siihen sitä muutosta. Toisaalta se on myös lohdullinen kysymys että pitää myös luottaa siihen että jos sen aika tai paikka ei ole nyt niin sitten se tulee jossakin vaiheessa esille.

7.5.1 Valmiudet ja mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen?

Haastatteluilta kysyin mitä valmiuksia ja mahdollisuuksia opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenenä on puuttua varhain huoliin. Tällä kysymyksellä halusin muun muassa kartoittaa tarvitaanko lisää koulutusta tai kenties lisää opiskelijahuollon työntekijöitä

Osa haastateltavista koki että pitkäaikainen kokemus ja itse työskentely opiskeluhuvinvointiryhmässä ovat antaneet valmiuksia varhaiseen puuttumiseen. Kokemuksen kautta eräille on myös kehittynyt vahvempi intuitiotaito.

Kyllä mä sanoisin että kaikkein tärkein on kokemus. Ihan kokemus elämästä ja nuorten ihmisten kanssa toimimisesta. Sitten aika paljon mun työssä on aina ollut sielunhoitotyötä ja henkilökohtaisia keskusteluja että mä katson että ne on ne kaikkein oleellisimmat valmiudet ja sitten tietysti se että pyrkii koko ajan niinku saamaan uutta tietoa.

...mä ajattelen että se on semmosta intuitiota myös, että kyllä se on joskus aika huvittavaa että kun opiskelija tulee tuosta ovesta sisään niin aika usein mulle tulee jo siinä sellainen olo että aha, tää saattaa olla sellainen että koskee tällaista asiaa ja aika usein se on mennyt sitten ihan oikein. Että, en mä osaa sanoa mistä se tulee se vaan tulee se intuitio. Mä uskon että se on joillakin ihmisillä ihan luontaisesti olemassa mutta se voi kyllä kehittyä tottakai kun näkee paljon samantyyppisiä asioita niin aika nopeasti sitten se herää se tietynlainen tunne.

Että tota jotenkin sitä on ollut ihmisten kanssa tekemisissä ja näitten nuorten kysymyksiä tässä vuosien varrella kuullut monenlaisia. Että ehkä sitä jollakin lailla on rohkaistunut luottamaan siihen kun intuitiivisesti näkee jotakin että siihen kannattaa luottaa tai ainakin tarkistaa että onks syytä huoleen ja jollakin lailla viestiä että sä olet tärkeä ja olen kiinnostunut ja ovet on auki.

Pohjakoulutus sekä muu koulutus antavat opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenien mukaan valmiuksia varhaiseen puuttumisen. Osalla opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenillä on koulutusta ja laajalti kokemusta terapia- ja psykiatrian työstä.

... mä oon itse asiassa terapiakoulutuksessa ihan itse hakeutunut niin ehkä senkin kautta jotakin semmoisia tiettyjä asioita mihin kiinnittää niinku tuo niinku lisää tietoa. Ja sitten psykologian ja psykiatrian approjen suorittaminen aikanaan on myös ehkä jotakin sitten antanut tämmöistä lisävinkkeleitä.

Valmiuksia tietysti on antanut jonkin verran koulutus missä on tietysti se on aika ohutta loppujen lopuksi se sieluhoidon osuus se on nyt semmoinen. Mut tietysti mun valmiuksia lisää tiivis yhteistyö kaikkien muiden tahojen kanssa.

...mulla on monialainen koulutustausta, eli mä oon tehnyt myös terapia-työtä ja sillä lailla oon erilaisten asioiden äärellä ollut paljon ja silloin tietysti mä ajattelen niin että mitä enemmän on niinku käsitelty myös niinku oman elämän ja omassa elämässä olevat asiat ja niin se tuo myös sellaista mahdollisuutta niinku ammatillisesti ottaa asioita niinku puheeksi ja sitä kautta ehkä on myös sellaista perspektiiviä ehkä tarjota erilaisia asioita opiskelijalle myös.

Diak Etelässä varhaista puuttumista mahdollistavat oppilaitoksen rakenteet. Tarkoittaen, että on sovittu eri toimintakäytänteistä liittyen opintojen edistymiseen. Etu pienemmässä oppilaitoksessa on se, että opiskelijat ja henkilökunta ovat samassa rakennuksessa. Yhteys ja vuorovaikutus opiskelijoihin ovat mahdollistavia tekijöitä.

No, mä ajattelen että tässä siis puuttumisen mahdollistaa sen että tuntee opiskelijat ja jotenkin tietysti meidän etu se että kun me ollaan aika pieni yhteisö niin tässä jotenkin on volyymit jotenkin pienemmät niin jotenkin niinku pystyy kiinnittämään huomioita enemmän tunnistaa ryhmästä aika pian ne joilla jotenkin on ongelmia.

varmaan tosiaan sitä kautta että kuitenkin opetan useita ryhmiä ja sillä tavoin tulen tutuksi opiskelijoiden kanssa, ja hekin sitten uskaltavat tulla juttelemaan mulle, että ei tarvii olla niinku niin kauhee iso asia vielä... tuntuu luontevalta... sillai on kontaktipintaa niinku enemmän

Tietysti meidän rakenteet, mä ajattelen että meillä on rakenteita ja että me ollaan opiskelijoiden kanssa niinku vuorovaikutuksessa. Me ollaan hirveen monissa opintokokonaisuuksissa mukana, eli pitkin matkaa niinku opiskelijan opintokokonaisuuksissa mukana niin oppii oikeastaan aika alusta tuntemaan opiskelijan.

Haastatteluista näkee myös työnkuvan yhtenä mahdollisuutena. Osalla haastatteluista on kaksi työtehtävää jolloin tuntemus opiskelijoihin kasvaa. Se antaa mahdollisuuden olla enemmän läsnä.

Läsnäoleminen... ne ovat lähellä ja että en kohtaa vaan heitä niinku opettajan pöydän takaa, vaan nimenomaan ihan siinä käytännön arjessa.

Tämä on tämän aseman takia mahdollista. Ja sitten on hirveen hyvä se että meillä on kuraattori että ei ole yhtä ihmistä jonka puheille voi mennä, se on ihan selvä että jokainen kokee tota meidät toimijat erilaisina.

Sitten tietysti se että se mahdollistaa että mä teen työtä että mä tapaan opiskelijoita, mä tapaan heitä paljon ja tulen sitä kautta toivottavasti opiskelijoille tutuksi

7.5.2 Kehittämistarpeita

Suurin osa haastatteluista koki, että opiskeluhuvinvointiryhmä tarvitsee enemmän resursseja vastaamaan opiskelijamäärään sekä lisääntyviin huoliin. Resursseja toivottiin myös opiskelijahuvinvoinnin kehittämiseen. Kiire ja työn kuormitus vaikuttavat opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenien omaan jaksamiseen joka taas vaikuttaa työn laatuun. Haastatteluissa näkyi toive työnohjaukseen koska vastassa saattaa olla rankkojakin asioita jotka vaikuttavat työntekijään. Toisaalta ei myöskään haluta tinkiä opiskelijan hyvinvoinnista ja ajasta.

Mä luulen että siitä on niin kun muutenkin sitten opettajien kanssa semmonen asia että on jatkuvaa taistelua aikaa vastaan ja tota mä oon ite aika huolissaan siitä että välillä on semmonen tunne että työtä tehdään niinku vähän liukuhihnatyönä ja sitten se laatu rupee kärsimään.

Mutta pitäis olla sitä aikaa sillä lailla ja sitten tietysti kun on rankkoja juttuja niin tota kyllähän ne sitten omaan itsekkiiin voi vaikuttaa... sitä ei aina ymmärrä mutta tota mutta pidemmän päälle kumminkin niin pitäis olla aikaa purkaa niitä asioita

Kyllä mun toive ja haave olisi että on tälle ryhmälle resursseja annettu sillä tavalla että sitä vois kehittää just näitä opiskelun oheistoimintaa ja joka olisi opiskelijahuvinvointia turvaamassa.

Osa haastatelluista toivoi selkeyttä opiskeluhyvinvointiryhmän toimintaan sekä aikaa vaikuttamis- ja yhteistyöhön. Selkeyttäminen tarkoittaisi muun muassa että opiskeluhyvinvointiryhmän toimintaa tulisi käsitteellistää sekä selkeyttää. Opiskeluhyvinvointiryhmän toimintaa voisi myös selkeyttää säännölliset tapaamiset.

Enemmän mä ajattelin sitä että yhä enemmän voisi tulla tietoisemmaksi tai aukikirjoittaa sitä orientaatiota miten työskennellään suhteessa ammattikorkeakoulun tehtäviin ja suhteessa tähän ympäröivään maailmaan ja verkostoon

Sitten on taas niinku sillä lailla ajattelen että tarpeitahan on ihan ääretömiin ja tähän vois työllistyä ihan kuinka monta työntekijää Mutta en ajattele sitä niinku niin että pitäisi suhtautua niin että me tarvitaan tätä ja tätä lisää mutta tarvitaan avoimuutta että me uskalletaan myös laittaa uusiksi niitä rajoja että tässä asiassa niin kurjaa kun se onkin niin ei palvella tai tässä asiassa mennään eteenpäin ja tässä taas palvellaan. Sitä rajausta pitäisi tehdä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani pyrin saamaan kattavaa tietoa siitä miten Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän kokemuksia varhaisesta puuttumisesta opiskelijoiden huoliin. Tutkimuksen tulokset vastasivat tutkimusongelmaan. Tämä työ tuo esille opiskeluhyvinvointiryhmän äänen sekä arvokasta tietoa ja välineitä, jolla on käyttöä To Care, To Dare, To Share- hankkeen kehittämistyöhön sekä myös sosiaali-alan ammattikorkeakouluopiskelijoille.

”Läsnäoleminen”, ”rinnalla kulkeminen” ja ”välittäminen” ovat sanoja, jotka ovat tässä tutkimuksessa olleet esillä teoriassa sekä haastateltujen puheessa. Nämä sanat välittyvät Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän työssä. Nämä sanat kiteyttävät myös hyvin sosiaali- ja diakoniatyön. Erilasten tunteiden tai huolien kohtaamisen tarvitaan Roivaisen (2003, 34) mukaan aikaa ja vuorovaikutusta. niihin ei voi vastata vain tehokkailla toimenpiteillä. Toisaalta myös interventiot ulkoisiin seikkoihin luovat turvallisuutta. (Roivainen 2003, 34.)

CDS-hankkeen tavoitteena on luoda toimintakäytänteitä, joilla tiedostetaan ja tunnustetaan opiskelijan syrjäytymisriskit, puututaan varhain ongelmiin, tuetaan opiskelijoita ja saatetaan tarvittaessa kunnallisten palvelujen piiriin. To Care, To Dare, To Share- hankkeessa olisi hyvä ottaa huomioon, että varhaiseen puuttumiseen sekä huolen puheeksi ottamiseen tarvitaan toimenpiteiden lisäksi aikaa. Opiskeluhyvinvointiryhmän työntekijät voisivat siten havaita sekä kohdata opiskelijan huolet ja työstää huolen puheeksi oton synnyttämiä prosesseja sekä myös purkaa työn kuormitusta. Toimintaa kehittäessä on hyvä pitää mielessä, että opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenillä on hyvin erilainen ja monipuolinen koulutus- ja työtausta. Yhteistyö, konsultointi ja tiedon välittäminen uusista ilmiöistä yleisellä tasolla olisi varmasti myönteinen asia. Oleellista on luonnollisesti ajatella mistä sen ajan ottaisi vai tulisiko mieluummin rajata opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenten työmäärää. Olisi hyvä tarttua ongelmakohtiin ja kehittää toimintaa, mutta on myös hyvä pohtia mitä voisi jättää pois jos tilalle tulee jokin uusi toimintamuoto.

Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmän varhainen puuttuminen toimintamuotona on preventiivistä ja korjaavaa. Yhteinen linjaus ja toimintamalli nähdään opiskeluhyvin-

vointiryhmässä tärkeänä osana ehkäisevää toimintaa. Diak Etelän opiskeluhyvinvointiryhmillä ei tutkimuksentulosten mukaan ollut selkeätä yhteistä varhaisen puuttumisen mallia, ja toimintaan toivotaankin selkeätä linjausta sekä hankkeiden jatkuvuutta. Näkisin, että toiminnan selkeyttämiseen haasteina ovat, että Diak Etelän opiskelijat ovat niin erilaisia taustoiltaan ja heidän huolten kirjonsa on niin laaja. Onko mahdollista kehittää yhteistä varhaisen puuttumisen mallia tämän takia? Adamsin (2009, 250) mukaan varhaisella puuttumisella ei ole selkeää menettelykaavaa ja lopputulos määrittyy ongelman ja intervention menettelytavan mukaan.(Adams 2009, 250). Mielestäni preventiivisen toiminnan vakiinnuttaminen sekä sen jatkuvuus Diak Etelässä olisi tärkeää. Ehkäisevään työhön vaikuttaa millaiset resurssit Diakonia ammattikorkeakoulu sille antaa.

Opiskelijan hyvinvointi sekä huoliin puuttuminen varhaisessa vaiheessa koetaan tärkeäksi. Opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenet kokevat, että varhaisen puuttumisen tarpeet ovat lisääntyneet sitä mukaan kun opiskelijamäärä ja huolet ovat lisääntyneet. Huolen konkreettiset signaalit, kuten rästit ja poissaolot havaitaan helpommin mutta haasteellisempaa on havaita heikot signaalit. Samat varhaisen puuttumisen tarpeet näyttivät pätevän myös Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijahyvinvointitutkimuksessa, jossa konkreettisimmat oireet näkyivät myös rästeinä ja poissaoloina. (Saarinen 2008, 7.) Työkokemus ja opiskelijatuutorointi nähdään tärkeinä välineinä huolen havaitsemisessa. Vertaistukeen perustuva ohjaus ammattikorkeakouluopiskellussa on varsin keskeistä ja kannattelee osaltaan monia erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita. (Marttila & Häkkinen 2008, 24.

Huolen puheeksi ottamisen haasteet ovat moninaisemmat mitä Eriksson & Arnkil toteavat. Haasteet eivät välttämättä liity vain epävarmuuteen, pelkoon erehtymisestä, toisten tai omasta reaktiosta.(Erikson & Arnkil 2006, 7-9.) Suurin haaste on kiire, mutta huolen puheeksiottoon liittyy myös eettinen pohdinta ja siihen liittyvä vastuu. Ajan puute vaikuttaa hyvän vuorovaikutussuhteen luomiseen. Mönkkönen (2007, 97) ja Aalto (1997, 280) esittävät, että vuorovaikutussuhteen luomiselle on oleellista antaa aikaa ihmisen ymmärtämiselle. Ymmärrys yleensä avautuu pikkuhiljaa ja oivallus syntyy joskus vasta ahdistuksen, ristiriitojen ja totuuden koettelon kautta. Vuorovaikutuksessa tieto rakentuu pikkuhiljaa ja keskustelussa tulisi antaa aikaa keskittymiseen toisen tunteisiin ja kokemuksiin. (Mönkkönen 2007, 97, 166 ja Aalto ym. 1997, 280.)

Kiire herättää myös epävarmuutta siihen, että ehtiikö havaita huolen signaalit, jotta voi puuttua niihin varhaisessa vaiheessa. Tässä koen, että opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenien mainitsema yhteistyö ja yhteinen linja ovat tärkeitä työvälineitä, jotka tukevat varhaisesta puuttumisesta ja huolen havaitsemista ajoissa. Huhtanen (2007, 99–100) painottaa, että on puututtava heikkoihin signaaleihin varhain. Tämä mahdollistaa, että vaikeuksiin ja pulmiin tartutaan, ennen kuin ne muuttuvat vaikeasti hallittaviksi Heikkojen signaalien havainnointi ja tulkinta edellyttävät ammattilaisten yhteistoimintaa. (Huhtanen 2007, 99–100.)

Ammatillisuuteen liittyvät haasteet kytkeytyivät lähestymistapoihin. Huolen puheeksi ottamista voisi estää opiskelijan ulkoinen ja väkivaltainen olemus. Kouluampumiset ovat tällä tavoin jättäneet omat jälkensä myös opiskeluhuoltoryhmän työhön. Kiilakoski (2009,19) toteaa että, yksittäiset tapaukset kantavat omaa hahmotonta kauhuaan eikä siihen tunteeseen pääse kiinni järkiselityksin. Sitä vastoin jotta niiden kaltaiset tapahtumat voitaisiin tulevaisuudessa estää, pitää niitä pyrkiä selittämään ja ymmärtämään. (Kiilakoski 2009, 19.)

Eettinen pohdinta liittyy vaitiolovelvollisuuteen, puuttumisen seuraamuksiin ja opiskelijan itsemääräämisoikeuteen. Vaitiolovelvollisuus herättää haasteita tilanteissa kun huoli kasvaa sellaiseksi, että tilanne saattaa olla opiskelijatoverille tai työntekijälle vaaraksi. Pienessä yhteisössä on myös vaikeampi konsultoida tai jakaa huolta kollegoiden kesken. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset säännöt viittaavat asiakaslakiin 11§, jossa sanotaan että asiakkaalla on oikeus yksityisyyteen ja henkilökohtaiseen tietosuojaan. Sosiaalialan ammattilainen toimii tahdikkaasti ja kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Velvollisuus on muun muassa huolehtia siitä että asiakkaan henkilökohtaiset asiat pysyvät hänen omina asioina. (Talentia ry, 20.)

8.1 Huolen puheeksiottaminen varhaisen puuttumisen menetelmänä

Huolen puheeksi otto on eräs varhaisen puuttumisen menetelmä. Halusin tutkimuksessa perustella huolen puheeksi ottamista, selvittämällä miten siihen päädytään. Useimmiten puuttuminen lähtee käyntiin siitä kun huoli on herännyt.

Oli mielenkiintoista havaita, että opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenillä on eri lähtökohdat huolen puheeksiottamiseen. Yksi lähtökohta oli subjektiivinen huoli, joka perustuu kontaktitietoon ja myös aistihavaintoon. Tuntemus toimi myös työkaluna, eli opiskeluhuvinvointiryhmän jäsen voi aistihavaintoon perustuen ottaa huolen puheeksi opiskelijan kanssa. Tuntuma on työntekijän koulutuksen, työ- ja elämäkokemuksen tuottama intuitiivinen kuva, jonka pohjalta hän kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin ja antaa niille tietynlaista merkitystä (Eriksson & Arnkil 2007, 21.) Vaikkakin tuntuma saattaa yleisesti olla vähemmän luotettava tietolähde koen, että sen kautta voi olla helpompi lähestyä huolta ja sen kautta voi myös pyytää anteeksi omaa erehdystä.

Kontaktitieto voi toimia huolen puheeksi otton perusteena Erikssonin ja Arnkilin (2007, 26.) mukaan kontaktitieto perustuu tietyn yksilön käsityksiin jota toisilla ei ole. Tutkimuksessa tuli esille, että myös opiskelijatoverilla voi olla arvokasta kontaktitietoa jota voi käyttää pohjana huolen puheeksi otossa. Tämän takia on hyvä, että Diak Etelässä välitetään välittämisen ilmapiiriä ja koen että opiskelijoilta ei ikinä voi rohkaista liikaa tuomaan huolia esille.

Kolmas lähtökohta huolen puheeksi ottamisessa näkyi ennakointi. Tähän liittyy olennaisesti arviointi siitä, että mihin huolen puheeksiottaminen johtaa. Erikssonin ja Arnkilin mukaan (2007, 29.) toiminta selkeytyy ja strukturoituu kun työntekijä tiedostaa ennakkoinnin. Arviointi selkeyttää kenen tulisi puuttua, kuinka voi auttaa ja mihin se johtaa. Näin voi ennakkoinnin avulla arvioida toiminnan seuraamukset sekä löytää asiakasta tukevaa toimintatapaa. (Eriksson & Arnkil 2007, 29.) Tähän liittyy myös eettinen harkinta. Opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenet kokivat vastuuntunnon tärkeänä osana varhaista puuttumista ja huolen puheeksi ottoa. On tärkeää pohtia puuttumisen seurauksia sekä oikeutusta puuttua mikäli ei löydy resursseja (aikaa tai tietoa) huolen työstämiseen.

8.2 Huolen puheeksiottaminen työmenetelmänä

Opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenet käsittelevät huolta eri tavoin riippuen paljon millä kokoonpanolla ollaan. Huolta voi käsitellä voi joko olla yksilö- parityönä tai opiskeluhuoltoryhmän kokoonpanolla. Lähtökohtana huolen käsittelyyn on opiskelijan toive siitä miten käsitellään ja menetellään. Jokaisessa kokoonpanossa on myönteisiä puolia.

Yksilötyön vahvuutena on opiskelijan kannalta turvallisempi vaihtoehto opiskelijalle. Kahdestaan voi olla helpompi tuoda esille vaikeita asioita. Luottamuksen ja yhteisymmärryksen saavuttaminen vaatii aikaa ja on oleellista kuunnella opiskelijaa ja arvioida hänen kanssaan mikä työskentelytapa on tarkoituksen mukainen ja missä vaiheessa otetaan työpari mukaan työstämään huolta. Yhteistä työskentelytavoissa oli vuorovaikutus, kuunteleminen ja opiskelijan kunnioittaminen ja että työskentelyn tavoitteena on yhteisymmärrys ja luottamuksen saavuttaminen. Tärkeäksi koettiin myös se, että hoitoonohjaaminen tapahtuu vasta kun opiskelija on itse siihen valmis. Tämä on mielestäni lohduttava asia, sillä luottamuksellisen suhteen syntyminen edellyttää aikaa ja ajan mukaan myös tieto ja ymmärrys rakentuvat.

Parityöskentelyä voi aineiston mukaan olla eri muodoissa, riippuen huolesta. Parityöskentely antaa mahdollisuuden yhdessä rakentaa käsitys opiskelijan tilanteesta eri näkökulmista. Parityöskentely on erinomainen tilanteissa kun tarvitaan toisen ammattilaisen näkökulmaa. Esimerkiksi hoitoonohjausmalli laaditaan yhdessä opiskeluterveydenhuollon kanssa (Heusala & Marttila 2010, 10). Huolista puhuminen useamman työntekijän kanssa voi tuntua vieraalta ja se on otettu hyvin huomioon opiskeluhuvinvointiryhmässä niin, että opiskelija ei tarvitse istua ison raadin edessä.

Opiskeluhuvinvointiryhmä näyttäisi aineiston mukaan myös olevan enemmän toisen tason foorumi, jossa huolista puhutaan yleisellä tasolla. Niissä ei mainita opiskelijan nimeä, ellei opiskelija itse ole antanut siihen lupaa. Aineiston mukaan Diak Etelän opiskelijahuoltoryhmillä opiskelijälähtöisyys on yhteinen asia. Opiskelija on aina itse läsnä kun hänen asioitaan käsitellään. (Heusala & Marttila 2010, 7.)

Huolen puheeksiottaminen aloittaa opiskelijassa sekä ohjaussuhteessa prosessin. Tämä prosessi voi muodostua myönteiseksi joka parhaimmillaan auttaa opiskelijaa pääsemään irti huolestaan. Toisaalta prosessi voi myös olla vaikeasti käsiteltävissä, jolloin tavoitteeseen päästään pidemmän työskentelyn kautta. Myönteisessä prosessissa ei työstäminen välttämättä ole niin vaikea asia. Puuttuminen on selkeyttänyt opiskelijan tilannetta ja hän tulee tietoiseksi ongelmastaan. Tällaisessa tilanteessa on helpompaa aloittaa yhteinen ajatteluprosessi. Erikssonin ja Arnkilin (2007, 12–13.) mielestä aluksi voi käydä niin, että vastapuoli saattaa yllättyä ja reagoida torjuvasti, mutta keskustelu saattaa johdattaa myös siihen, että molemmat osapuolet kokevat helpotusta. Tätä kautta on mahdollis-

ta rakentaa suhde, joka rakentuu avoimuuteen työntekijän ja asiakkaan välillä. Etukäteen ei voi tietää mihin se johtaa. (Eriksson & Arnkil 2007, 12–13, 40.)

Joskus tilanne on vakavampi se saattaa käynnistää opiskelijassa ja opiskeluhuvinvointiryhmän työntekijässä pidemmän prosessin. Joskus huolen puheeksi otto voi paljastaa vakavamman huolen, jolloin täytyy arvioida tilanne uudelleen. (Arnkil & Eriksson 2007, 41.) Prosessin edetessä koettiin tärkeäksi, että opiskelijan itsetunto säilyy ja että huolta käsiteltäessä on tärkeää kulkea rinnalla. Rinnallakulkeminen, kuunteleminen ja ihmisestä välittäminen kuvaavat lähimmäisrakkauden toteutumista opiskeluhuvinvointiryhmän jäsenten työssä. (Aalto ym. 1997, 197). Rinnallakulkeminen muuttuu sielunhoidolliseksi prosessiksi kun mukaan tulee hengellinen pohdinta ja tuki. Ne ovat vahvistavia tekijöitä prosessissa. Hengellinen tuki voi vahvistaa asiakkaan uskoa ja luottamusta Jumalaan. Sielunhoidollisessa prosessissa lopputulos voi olla epäselvä. Tällöin on merkittävää (myönteisessä tai vakavammassa prosessissa) se, että opiskelijalla on joku jolle voi puhua. (Aalto ym. 1997, 284 ja Helin ym. 2010, 69, 70,72.)

Toivon, että tämä työ ei ole vain tuottanut tietoa To, Care, To Dare, To Share hankkeelle vaan että se toimisi myös eräänlaisena tiedottamisenvälineenä opiskelijoille. Kaikilla opiskelijoilla ei välttämättä ole tietoa keneen tulisi ottaa yhteyttä huoliensa kanssa, vaikka opiskeluhuvinvointiryhmän toiminnasta tiedotetaankin. Välittämisen ilmapiiriä on hyvä luoda, ajatellen mihin ammattiin monet Diak Etelän opiskelijat ovat opiskele-massa. Luulen, että monilla opiskelijoilla on jo luonnostaan tämä välittämisen piirre olemassa. Opiskelijatutorit ovat yksi hyvä esimerkki, joiden avulla tätä ilmapiiriä välitetään, mutta tuutorit eivät välttämättä tavoita kuin vain osan opiskelijoista.

Jatkotutkimusta oli mielenkiintoista tehdä ammattikorkeakouluopiskelijan näkökulmas-ta. Olisi kiinnostavaa tietää miten opiskelija kokee syrjäytymisen riskipuheet ja millä tavoin hän toivoisi, että huoliin puututtaisiin.

8.3 Oma ammatillinen kasvuni

Tutkimusprosessi tuntui pitkältä ja itse tutkimuksen tekoon liittyy paljon omaa ammatil-lista kasvua. Yksi suuri haaste ammatilliselle kasvulleni oli yksinkertaisesti kirjoittami-

nen suomen kielellä. Kirjoitusprosessi on ollut mutkikas sekä vaikea kun omana äidinkielenä on ruotsi. Kirjoitustaitoni on silti kehittynyt tutkimusprosessin aikana sitä mukaan kun olen joutunut tarkkaan pohtimaan millä tavoin ilmaisen itseni kirjallisessa muodossa.

Kun lähdin tutkimaan aiheitani, varhaista puutumista sekä huolen puheeksi ottamista kuvittelin, että hankalinta siinä on tunne, että puuttuessa tunkeutuu toisen yksityiselle alueelle. Mutta opinkin, että itse varhainen puuttuminen on jo itsessään ehkäisevää toimintaa ja että huolen puheeksi ottamiseen liittyy paljon enemmän kuin huolen ilmaiseminen. Ymmärsin että siihen liittyy olennaisesti eettinen pohdinta ja vastuu omasta ammatillisesta toiminnasta. Kun huoli herää, ja siihen on hyvä syy puuttua, tulee tarkkaan ennakoida ja arvioida mitä itse haluaa saavuttaa toiminnallaan ja miten se vaikuttaa toiseen ihmiseen. Tuntuu epäeettiseltä puuttua, varsinkin jos minulla ei olisi tietoa ohjata eteenpäin tai taitoa ja aikaa työstämään huolta asiakkaan kanssa. Pidän tärkeänä, että työskennellessä asiakkaan ja hänen huoliensa kanssa, minulla on aikaa kulkea rinnalla ja välittää. Toivoin, että tutkimus antaisi minulle eväitä varhaiseen puuttumiseen sekä huolen puheeksi ottoon. Koen, että teoria ja haastateltavien ammattitaito ja tietämys ovat antaneet minulle hyvän pohjan tulevaan ammattiini.

Mönkkösen (2007, 164, 166.) mielestä ihmistä ei voi kohdata nopeasti. On tärkeitä viipyä asioiden äärellä ja tutkia toisen näkökulmaa. Olen samaa mieltä, koen että ajan antaminen auttavalle on myös yksi tärkein elementti auttamistyössä. Sosiaali- sekä diakoniatyössä tulen kohtaamaan erilaisia ihmisiä, erilaisilla taustoilla, ja toivon, että kykenen antamaan jokaiselle auttavalle sen ajan, jota hän tarvitsee luottamuksellisen suhteen syntymiselle. Särkelä (2001, 34.) toteaa, että luottamuksellinen työskentelysuhde ei ole itsestään selvä lähtökohta, vaan hyvässä työskentelyssä se on vähitellen lisääntyvä elementti (Särkelä 2001, 34). Työskentelysuhde on rinnalla kulkemista. Työntekijän tulisi olla kannattelijan roolissa myös tiukoissa tilanteissa. Antamalla toivoa sekä henkistä ja hengellistä tukea kipeissäkin kysymyksissä voi jo sellaisenaan toimia eheyttävästi. Helinin ym. (2010, 69) mukaan rinnalla kuljetaan vaikka lopputulos on epäselvä. Asiakkaalle on tärkeää että heillä on joku, jolle voi puhua, että he tulevat kuuluksi ja saavat henkistä tukea. Asiakkaan kanssa käytetty aika selkiyttää asiakkaan vaikeaa elämäntilannetta ja antaa tälle toivoa. (Helin ym. 2010, 69.)

Olen pohtinut paljon omaa ammatillista kasvua ja suhdettani sosionomi- ja diakoniatyöhön. Eroanko työntekijänä ja kohtaanko autettavan eri tavalla eri viitekehystä katsottuna. Tämä on ajatuksena vieras, sillä mielestäni sosiaaliala ja kirkollinen ala parhaimmassa tapauksessa täydentävät toinen toistaan. Särkelä (2001,38) painottaa, että on oltava ihmissuhdetyön ammattitaitoa joka näkyy kykynä ymmärtää ja myötäelää toisen ihmisen kokemuksia (Särkelä 2001, 38). Diakoniatyössä korostetaan henkistä ja hengellistä ulottuvuutta. Se palvelee koko ihmistä ja siihen liittyy sosiaalityön lailla ihmisen kunnioittaminen arvokkaana ja ainutkertaisena persoonana. (Aalto, Esko ja Virtaniemi 1997, 197.) Toisaalta on lohduttavaa kohdata ihminen kun perustana toimii kristillinen lähimmäisrakkauden viesti: Rakasta lähimmäistä kuin itseäsi (Matt.22:39). Ajatus on niin yksinkertainen ja kaunis ja samalla se kiteyttää pohjan omalle auttamistyölleni.

Syrjäytymisen ehkäisy tulee aina olemaan esillä, varsinkin sosiaali-alalla ja Kirkon diakoniatyössä. Olen pohtinut omaa ammatillisuutta suhteessa syrjäytymistä ehkäisevään työhön. Tiedostan sen, että yksin on vaikeaa vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin mutta yksilötasolla on kumminkin paljon syrjäytymistä ehkäiseviä keinoja ja työtapoja, kuten esimerkiksi varhainen puuttuminen, yhteisöllisyyden luominen ja osallistaminen. Tulevana ammattilaisena voin kumminkin parhaiten vaikuttaa työn kautta. Raunion (2006, 69.) mukaan se tarkoittaa sitä, että eettiset periaatteet edellyttävät että sosiaalialalla työskentelevä on sisäistänyt ehkäisevän työn osana omaa toimintaa. (Raunio 2006, 69). On tärkeää vaikuttaa sekä luoda sellainen ilmapiiri, että kenenkään ei tarvitse olla yksin huoliensa kanssa. Jokaisella ihmisellä tulee vaikeita hetkiä elämänsä aikana, huolet ovat luonnollista osaa elämää, niitä ei tarvitse hävetä eikä huolten kanssa tarvitse selviytyä yksin. Tämä on myös Diak Etelän opiskelijahuoltoryhmän viesti ja mielestäni se pätee missä tahansa sosiaali-alan eri työaloilla.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani; Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Adams, Robert; Dominelli, Lena; Payne, Malcolm (toim.) 2009. Social Work. Themes, issues and critical debates. Third edition. Basinstoke: Palgrave.
- Diakonia ammattikorkeakoulu ia. aineisto viitattu 7.3.2011.
<http://www.diak.fi/opiskelijoidenne>
- Eriksson, Esa & Arnkil, Tom 2006. Ta upp oron. En handbok i tidiga dialoger. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino
- Gothóni, Raili; Jantunen, Eila 2010. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakoniestä työstä. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki; Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Helsinki:Edita.
- Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli; Veikkola, Juhani 2002. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Hirsjärvi, Sirkka; Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell Oy.

- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kantola, Ilkka 2001. Lähimmäisyys – kristinuskon tavaramerkki. Teoksessa Lahtinen, Mikko; Toikkanen Tuulikki. Anno Domini 2001. Diakoniatieteen vuosikirja. Lahti: Lahden Diakoniasäätiö: Lahden diakonian instituutti.
- Keskushallinto- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Meidän kirkko. Välittävä yhteisö diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Viitattu 1.2.2011 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content401510>
- Kiilakoski, Tomi 2009. Kouluväkivalta ja koettu turvallisuus. Teoksessa Tommi Hoikkala, & Leena Suurpää (toim.). Kauhajoen jälkipaini: Nuorisotukijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 25, 19-21. ISBN: 978-952-5464-52-8 (PDF)
- Kärki, Seija 2009. Kuraattorin työ ammatillisessa oppilaitoksessa. Kuntouttavan sosiaalityön näkökulma erityisopiskelijoiden tuen tarpeen arviointiin. Kuopio: Kuopio University Press.
- Marttila, Marjaana; Häkkinen Johanna 2008. Polulla –projekti. Erityistä tukea ammattikorkeakouluopinnoissaan haasteita kohdanneille. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.
- Paananen, Sami 2009. Jokelan koulusurmien opetuksia nuorisotyölle. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim.) Kauhajoen jälkipaini: Nuorisotukijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto

to/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25, 37–38. ISBN: 978-952-5464-52-8 (PDF)

Patel, Runa; Davidson, Bo 1994. Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Linköping: Studentlitteratur.

Raunio Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Roivainen, Irene 2003. Diakonian erityisyys sosiaalityössä. Teoksessa Mikko Lahtinen & Tuulikki Toikkanen (toim.) Anno Domini. Diakoniatieteen vuosikirja. Vammala: Vammalankirjapaino, 27-36.

Saarinen, Susanna 2008. Henkisen hyvinvoinnin tukeminen ohjauksen avulla. Kehittämishanke. Viitattu 26.7.2010. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/49579/jamk_1235565199_2.pdf?sequence=2

Särkelä, Antti 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Talentia ry 2005. Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset säännöt. Helsinki: Kinestasis.

Valtakunnallinen Varpu-verkosto. Varhaisen puuttumisen eettiset periaatteet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos i.a. viitattu 25.7.2010. <http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/8E6951B7-DC11-45FD-A5D6-F7CE11523EBF/0/1Eettisetperiaatteet2782008.rtf>

Roos J.P. 2009. Huolen vyöhykemenetelmän todelliset vaikutukset on arvioitava heti. Kommentti Tom Erik Arnkilin ja Kai Alhasen analyysiin Terveyden ja

hyvinvoinninlaitos ia. viitattu 11.2.2011. http://yp.stakes.fi/FI/keskustelu/090727_2.htm

Vipuvoimaa EU:lta 2001–2013 ia. viitattu 26.1.2011. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman To Care To Share To Dare projektin kuvaus.
<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S11125>

Veijola, Elsi 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheisiin 1995–2001. Opetusministeriön julkaisusarja 33. Viitattu 10.8.2010
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/syrjaytymisvaarassa_olevat_nuoret_ja_omaura_seurantatutkimus_om?lang=fi ISBN 952-485-024-9 (nid.) 952-485-025-7 (PDF)

Vopa opiskelijaintranet. Diakonia ammattikorkeakoulu ia. viitattu 17.4.2011.
http://vopa.diak.fi/tukip_opiskelijapastorit

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuslupa. Kopio tutkimusjohtaja Sakari Kainulaisen lähetetystä sähköpostista.

Lähetetty: 20. syyskuuta 2010 15:08

Vastaanottaja:[Heidi Salminiitty](#)

Kopio: [Jaana Mantela](#); [Anni Tsokkinen](#)

Tervehdys,

Sain tutkimuslupa-anomuksesi tutkimussuunnitelmaan ”Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi otto ammattikorkeakouluopiskelijan syrjäytymisen ehkäisyssä” ja siihen tutustumisen jälkeen myönnän ilomielin tutkimusluvan. Aihe on erittäin ajankohtainen ja tutkimuksen tiedoille on käyttöä laajalti ammattikorkeakoulukentässä.

Helsingissä 20.9.2010

Sakari Kainulainen
tutkimusjohtaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Liite 2: Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelu: Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottamisen haasteet ammattikorkeakouluopiskelijan syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä.

VARHAINEN PUUTUMINEN

Mitkä asiat ovat huolta herättäviä ammattikorkeakouluopiskelijan opinnoissa?

Miten havaitset huolen tai signaalit varhaisen puuttumisen tarpeesta?

Mitä valmiuksia sinulla on tunnistaa varhain opiskelijan huolet?

(Mitä valmiuksia kaipaat lisää omaan työhösi?)

Mitkä asiat sinun työssäsi mahdollistavat varhaisen puuttumisen?

Millä tavoin puutut huoleen?

Millä ehkäisevillä keinoilla pyrit vähentämään opiskelijan ongelmien syntymistä ja ilmenemistä?

HUOLEN PUHEEKSIOTTAMIEN

Miten otat huolen puheeksi opiskelijan kanssa?

Onko sinulla käytössä joku tietty varhaisen puuttumisen työmenetelmä? Mikä?

Miten käsittelet huolta opiskelijan kanssa?

Miten koet että opiskelijan tilanne muuttuu puheeksioton jälkeen?

HAASTEET

Mitä haasteita huolen puheeksiottoon liittyy?

Mitkä tekijät voisivat estää sinua ottamaan huolen puheeksi?

OPISKELIJAHUOLTORYHMÄ

Mitä keinoja opiskelijahuoltoryhmällä on olemassa ennaltaehkäistä ammattikorkeakoulun syrjäytymistä?

Miten opiskelijahuoltoryhmässä puututaan opiskelijan huoliin?

Mitkä asiat mahdollistavat varhaisen puuttumisen opiskelijahuoltoryhmässä?

Miten huolesta puhutaan opiskelijan kanssa opiskelijahuoltoryhmässä?

Miten vuorovaikutustilanne eroaa kahden keskeisessä /ryhmän vuorovaikutustilanteessa?

Millä tavoin voisi kehittää OHO:n toimintatapoja?